

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2010

Katarína Koničková

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ROZPRÁVKA – PODNETNÝ IMPULZ K INTEGRÁCII
HUDOBNÝCH AKTIVÍT DETÍ MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO
VEKU

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Študijný program: Učiteľstvo pre primárne vzdelávanie

Školiace pracovisko: Katedra Hudby

Školiteľ: PhDr. Jana Kupková, CSc.

Konzultant: PhDr. Jana Kupková CSc.

Nitra 2010

Bc. Katarína Koničková

Pod'akovanie

Za odbornú pomoc, usmernenie, za podnetné rady a konzultácie, za trpezlivosť a podporu pri realizácii tejto diplomovej práce sa chcem poďakovať mojej školiteľke PhDr. Jane Kupkovej, CSc.

ABSTRAKT

KONÍČKOVÁ Katarína: Rozprávka – podnetný impulz k integrácii hudobných činností detí mladšieho školského veku [Diplomová práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.

Pedagogická fakulta

Vedúca diplomovej práce PhDr. Jana Kupková, CSc.

Cieľom predloženej diplomovej práce je teoretické a praktické uchopenie fenoménu integrácie pri využití rozprávky vo vyučovaní hudobnej výchovy na primárnom stupni základnej školy. Integrácia je chápaná ako spojenie rozprávky s hudobno-výchovnými činnosťami, využívanými v hudobnej výchove, ale i s uplatnením medzipredmetových vzťahov. Diplomová práca je rozdelená do troch kapitol. V kapitolách sa zameriavame na vývoj dieťaťa z viacerých hľadísk: psychický vývin, čitateľský vývin a vývin v oblasti hudobnej výchovy a to na úrovni veku primárneho stupňa základnej školy. Taktiež sa zameriavame na všetky možnosti a spôsoby využitia hudobných činností v rozprávkových príbehoch v teoretickej a praktickej rovine. Z praktického hľadiska sú prínosom práce aj vzorové vyučovacie hodiny, ktorých základ tvorí rozprávka. Význam tejto diplomovej práce spočíva v tom, že rozprávka ešte stále má čo ponúknuť deťom na primárnom stupni vzdelávania základných škôl.

Kľúčové slová: rozprávka, integrácia, hudobná výchova, medzipredmetové vzťahy

ABSTRACT

KONÍČKOVÁ Katarína: Fairytale – the stimulative impulse to integration of musical activities of children juniors [Thesis] – The University of Konstantin Philosopher in Nitra.

Pedagogical fakulty

Head of thesis PhDr. Jana Kupková, CSc.

Purpose of this thesis is theoretical and practical grasp of phenomenon of integration by using fairytale during teaching music lessons on the primary school. The integration is understood as a connection of fairytale with musical-educational activities, also with using interobjective relations. Thesis is divided to three chapters. In chapters we focus at evolution of child from more points of view: psychic development, reading development and development in a sphere of music lessons on the grade of the primary school age. We aim to all possibilities and ways imposing of musical activities in fairytale stories on theoretical and practical level. From a practical point of view is asset of this work also model class, where the basis is the fairytale. The meaning of this thesis is that the fairytale has always much to offer to children on the primary school.

Keywords: fairytale, integration, music lesson, interobjective relations

OBSAH

ABSTRAKT.....	5
ABSTRACT.....	6
OBSAH.....	7
ÚVOD.....	8
1 Základné pojmy.....	10
1.1 Dieťa mladšieho školského veku a jeho osobitosti.....	10
1.1.1 Telesný a psychický vývin dieťaťa mladšieho školského veku...	10
1.1.2 Hudobný vývin dieťaťa mladšieho školského veku (6 – 11 rokov)	13
1.1.3 Vekové obdobia pri vnímaní literatúry u detí.....	17
1.2 Hudobné aktivity detí mladšieho školského veku.....	18
1.3 Integrácia.....	20
1.4 Rozprávka.....	21
2 Integrácia hudobných aktivít v kontexte s rozprávkou.....	26
2.1 Rozprávka s dominanciou speváckych aktivít a jej význam.....	28
2.2 Rozprávka s dominanciou inštrumentálnych aktivít a jej význam.....	31
2.3 Rozprávka s dominanciou hudobno-pohybových aktivít a jej význam.	34
2.4 Rozprávka s dominanciou percepčných činností a jej význam.....	36
3 Vzorové prípravy.....	39
3.1 Šípková Ruženka.....	39
3.2 Popolvár.....	44
3.3 Prvé skúsenosti.....	46
3.4 Východiská pre prax.....	51
ZÁVER.....	53
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV.....	57

ÚVOD

Pod pojmom rozprávka si v súčasnosti žiak, ale často i učiteľ, či dospelý človek, predstaví moderné animované rozprávkové príbehy, ktoré „chrliť“ zo všetkých strán rôzne média. A málo kto si uvedomuje, že rozprávka nie je len spôsob ako utíšiť dieťa, či zábava, ale vo výchove a vo vzdelávaní má svoje dôležité miesto. Rozprávkové bytosti sa pre deti stávajú idolom. Snažia sa ich napodobňovať, správať sa tak, ako sa správajú ony. Ved' dieťa sa stretáva s rozprávkou už v útlom veku, pri každodennom čítaní rozprávky na dobrú noc vlastným rodičom, neskôr v materskej škole. Vstupom do školy rodičia často prestanú deťom čítať rozprávky. Tak prečo by rozprávka nemohla byť súčasťou školského vyučovania? Stretávame sa s prístupom rodičov, či učiteľov, že ak chce dieťa rozprávku, nech si ju prečíta samo. Knižky existujú.

Na to, aby sme mohli využiť rozprávku v rámci vyučovania hudobnej výchovy, alebo vo vyučovaní ktoréhokolvek iného predmetu, musí učiteľ premyslieť vhodné aktivity, vynaložiť určité úsilie. A práve v tom býva najväčší problém. Ved' dobre vieme, že každá aktivita navyše si vyžaduje tvorivý prístup a voľný čas učiteľa, ktorý už teraz má toho veľa.

Cieľom tejto práce je poukázať na možnosti využitia rozprávky ako podnetného impulzu vo vyučovaní hudobnej výchovy na primárnom stupni vzdelávania základnej školy, s využitím integrácie medzipredmetových vzťahov a vnútropredmetových vzťahov. Rozprávka sa v hudobnej výchove veľmi ľahko udomácní. Je vhodnou motiváciou pre realizáciu ktorejkoľvek hudobno-výchovnej činnosti vo vyučovaní hudobnej výchovy. No však nesmieme zabudnúť ani na osobnostný vplyv rozprávky a na jej emocionálny, mravný, výchovný charakter.

V súčasnom uponáhľanom svete môže rozprávka priniesť nový smer, spôsob vyučovania, blízky deťom. Správnym výberom rozprávky, vhodným spracovaním a zainteresovaním žiakov do realizácie vyučovacej hodiny môžeme dosiahnuť vhodný výchovný, ale i vzdelávací charakter vyučovacej hodiny. Spojením rozprávky s jednotlivými hudobno-výchovnými činnosťami môžeme u žiaka dosiahnuť správny vývoj celej osobnosti. Môže sa stať vhodným podkladom pre vyučovanie i iných predmetov, kde si žiak prečíta rozprávku v celom znení. Hudobné činnosti napomôžu žiakovi lepšie sa vcítiť do príbehu, pochopiť dej, stotožniť sa

s pocitmi a prežívaním postáv a vhodným prístupom, ako aj vysvetlením učiteľa rozoznávajú dobro od zla a napomáhajú k lepšiemu či už čitateľskému tak i hudobnému zážitku.

Téma rozprávok je mi osobne veľmi blízka, pretože aj v súčasnosti má rozprávka stále čo povedať nielen žiakom v školských laviciach, ale i nám dospelým. No však vo vyučovaní na primárnom stupni základnej školy sa využíva veľmi málo. S rozprávkou, uplatňujúcou integrované hudobné činnosti, som sa na vyučovaní hudobnej výchovy ešte nestretla, aj keď rozprávkovým žánrom sa zaoberalo viacero autorov. Preto chceme v tejto práci poukázať na to, že rozprávka môže byť vhodným podnetom, spôsobom a motiváciou pre hudobno-výchovné činnosti, ktoré si takýmto spôsobom deti lepšie osvoja. Vyučovacia hodina sa tak pre všetkých žiakov stáva zaujímavá a pútavá. Vždy sa tešia, čo prinesie tá ďalšia.

Predloženú diplomovú prácu sme spracovali s použitím literárnej metódy, ako aj metód analýzy a syntézy.

1 Základné pojmy

1.1 Dieťa mladšieho školského veku a jeho osobitosti

1.1.1 Telesný a psychický vývin dieťaťa mladšieho školského veku

Dieťa v mladšom školskom veku prechádza zo spontánneho rozvoja osobnosti na základe vplyvov prostredia, na cielený rozvoj osobnosti. Je to spôsobené vstupom do školského prostredia, kde dieťa ovplyvňujú mnohé pravidlá. Rozvoj dieťaťa je hlavne v oblasti ohybu - motoriky, rozvíja sa jemná a hrubá motorika, čo je potrebné pri písaní, taktiež prebieha rozvoj celej osobnosti dieťaťa. Ide o rozvoj emocionálnej stránky a socializácie, kognitívny rozvoj, rozvoj schopností a vedomostí.

Obdobie po šiestom roku života je obdobím, v ktorom si dieťa začína intenzívnejšie rozširovať vedomosti. Rozvoj duševnej činnosti je nesmierny. Predchádzajúce roky pripravili svojím vývojom telesného tkaniva a orgánov dieťaťa tak, že je schopné sa podriaďiť presne stanovenému rozvrhu školského vyučovania a získať tak čo najviac znalostí a skúseností a osvojiť si správne návyky. (Lisá, L., Kňourková, M., 1986, s. 189)

Dieťa mladšieho školského veku označujeme spravidla dobou od 6. – 7. rokov, kedy dieťa vstupuje do školy, do 11. – 12. roku, kedy začínajú prvé známky pohlavného dospievania i so sprievodnými psychickými prejavmi. Niekedy sa hovorí proste len o školskom veku, ale povinná školská dochádzka trvá ešte v období pubescencie, ktoré potom môžeme nazývať starší školský vek. Svet školy skutočne poznamenáva rozhodujúcim spôsobom toto obdobie, zatiaľ čo u pubescenta sa začínajú presadzovať výrazne mimoškolské vplyvy.

Pri bežnom pohľade na životnú etapu mladšieho školského veku môžeme dospieť k názoru, že je to obdobie celkom nezaujímavé, v ktorom sa toho s osobnosťou dieťaťa veľmi nedeje. Zmeny sa nezdajú tak prevratné ako v útlom a predškolskom veku ani tak búrlivé ako v nasledujúcim období dospievania. (Langmeier, J., Krejčířová, D., 2006, s. 117-141)

Vývoj pohybových – *telesný vývin* a ostatných schopností je do značnej miery závislý na telesnom raste. Ten je behom tohto obdobia väčšinou rovnomerne plynulý – zatiaľ čo pred jeho začiatkom a opäť na jeho konci môže väčšinou pozorovať väčšie alebo menšie rastové zrýchlenie. Rôzne štúdie však naznačujú, že po prechodnej disproporcionalite sa školské dieťa zdá väčšinou harmonicky vyvinuté a individuálna rastová krivka jednotlivých detí sa často značne líši v ročných prírastkoch i v dobe, keď sa rastová akcelerácia objavuje. Dnešné školské deti sú v priemere väčšie a silnejšie ako deti pred tridsiatimi rokmi, ale rozdiel je podmienený skôr rýchlejším rastom v útlom a predškolskom veku ako akcelerácia v školskom veku.

Významne a súvisle sa behom celého obdobia zlepšuje hrubá a jemná motorika. Pohyby sú rýchlejšie, svalová sila je väčšia a nápadná ide o zlepšenie koordinácie všetkých pohybov celého tela. S tým súvisí rastúci záujem o pohybové hry a športové výkony, ktoré vyžadujú obratnosť, vytrvalosť a silu. Závisí na tom však i zlepšený výkon pri učení písania kreslenia. Zo začiatku sú pohyby pri praktických výkonoch sústredované do ramenného a laktového kĺbu. Neskôr ďalšie cvičenia vedú k potrebe jemnejšej koordinácie pohybov zápästí a prstov. Motorické výkony poukazujú na rýchlejší a diferencovanejší vzostup. Rozdiely medzi deťmi v pohybových schopnostiach môžu byť podmienené z časti tým, ako ich rodičia v tomto smere podporujú, alebo naopak ako tlmia zo strachu, aby si nejako neublížili. Tiež niektoré rozdiely medzi chlapcami a dievčatami. (Langmeier, J. , Krejčířová, D., 2006, s. 117-141)

Pri rozvoji *reči* je dôležité, okrem podnetného prostredia, aj myslenie.

Myslenie dieťaťa mladšieho školského veku nevzniká naraz, ale je výsledkom vrodenej schopnosti i usilovnej práce mnohých mesiacov, je silne ovplyvnené nutnosťou samostatnej práce. Analýza činností a predmetu vedie k porovnávaniu, úsudku a k nadväznosti na ne i k syntéze novej kvality myslenia. Na začiatku dieťa chápe vzťahy medzi rôznymi dejmi na konkrétnej rovine. Pri vyučovaní, keď rieši množstvo úloh, postupuje praktickou predmetnou analýzou a vzťahovou abstrakciou až k všeobecným pojmom. (Lisá, L., Kňourková, M., 1986, s. 196)

Reč je schopnosť, ktorá umožňuje riadiť ľudskú činnosť a dovoľuje ďalší kvalitatívne nový rozvoj celej osobnosti správania sa a prežívania. Taktiež je základným predpokladom

úspešného školského učenia, napomáha pri zapamätávaní, a tu opäť predlžuje pochopenie a poznávanie sveta. V školskom veku výrazne rastie slovná zásoba, dĺžka a zložitosť viet a súvetí a celá stavba viet i vžitie gramatických pravidiel celkovo postupujú na vyššiu úroveň – samozrejme tiež vplyv formatívneho učenia v škole. (Langmeier, J. , Krejčířová, D., 2006, s. 117-141)

Na začiatku školskej dochádzky je myslenie ovplyvnené rozsahom pozornosti a kvalitou *pamäti*. Pozornosť u dieťaťa je značne rozptýlená. Systematická a podnetovo bohatá výučba môže významne podporiť vývoj zámernej pozornosti, ktorá je nevyhnutná ako pre osvojovanie vedomostí, rozvoj myslenia ale tiež pre ich vštepovanie do pamäti. (Lisá, L., Kňourková, M., 1986, s. 197)

Pre rýchly rozvoj reči potrebujeme rozvoj pamäti, ktorá sa teraz môže opierať o systém slovných výpovedí a nie je už tak závislá na okamžitých afektoch, ako v predškolskom období. Najviac určujú výber prijímaných informácií i spôsob ich spracovania. Ako krátkodobá, tak i dlhodobá pamäť je preto v školskom veku stabilnejšia. Dieťa dokáže podstatne lepšie reprodukovať naučenú látku a vzostupne v tomto smere je od začiatku do konca mladšieho školského veku podstatný. (Langmeier, J. , Krejčířová, D., 2006, s. 117-141)

Pojem *učenie* môžeme chápať ako určité získavanie verbálnych vedomostí a motorických zručností. (Daniel, J., 2005, s. 82)

Už novorodenec má schopnosť vytvárať relatívne stabilný vzorec chovania, tj. učiť sa. Už v predškolskom veku je učenie značne náhodné, závislé na práve vnímaných javoch a spravidla obmedzené na jednoduché spojenie. V školskom veku získava proces učenia novú kvalitu tým, že sa omnoho viac opiera o reč a že je oveľa častejšie plánovité, tak to vyplýva už zo školských požiadaviek. Dieťa dokáže dávať pozor súčasne na viac aspektov učebnej látky, a tak rastie zložitosť učenia. S plánovitosťou a zámernosťou učenia súvisí i to, že si dieťa osvojuje v širšej miere i isté všeobecné stratégie učenia, tj. učí sa, ako sa učiť. To má pre jeho ďalší pokrok v školskom vzdelávaní rozhodujúci význam a je vo svojich oddialených následkoch závažnejšie než to, aký počet poznatkov si osvojí. Zvlášť v súčasnej dobe kedy sú

deti zahŕňané množstvom rôznych informácií, si dieťa musí nájsť spôsob, systém, čo vybrať a čo a ako sa učiť. Škola i rodina tu majú nezastupiteľný význam. (Langmeier, J. , Krejčířová, D., 2006, s. 124)

Dieťa mladšieho školského veku sa rozvíja taktiež i po *stránke emocionálnej, citovej*. Škola zasahuje do osobných vzťahov, tiež do rozšírených sociálnych kontaktov sa mení pomer dieťaťa k rodičom i súrodencom. Do života dieťaťa vstupuje nová autorita – učiteľ, ktorý uplatňuje nové nároky na správanie a činnosť dieťaťa. Veľmi dôležité je ako sa vie dieťa vyrovnáť s nárokmi, ktoré naň škola kladie, ale i na citovú a sociálnu atmosféru, ktoré vytvárajú vzťah medzi rodinou a školou. Dieťa prijíma spoločenské normy ako samozrejmé a záväzné. V tomto období sa dieťa usiluje jednáť v zhode so spoločenskými normami, alebo túži po príjemných pocitoch pochvaly a uznania, ktoré mu zaisťuje istotu. (Lisá, L., Kňourková, M., 1986, s. 193)

Významnými osobami, podľa ktorých sa dieťa učí modelovať svoje vlastné spôsoby správania, už nie sú len rodičia, ale pristupujú k nim stále viac učitelia a spolužiaci. V skupine školskej triedy sa dieťa učí stále lepšiemu porozumeniu rôznych názorov, práním a potrebám rôznych ľudí – diferencuje sa vtedy stále viac jeho schopnosť sociálneho porozumenia. S tým narastá i schopnosť voľného sebariadania či sebaregulácie. Jednou z podmienok školskej zrelosti je i schopnosť dieťaťa odložiť na určitú dobu bezprostredné uspokojenie svojich potrieb a venovať sa – niekedy i skôr nudným – školským prácam. Dieťa mladšieho školského veku si už tiež samo začína klásť vzdialenejšie ciele, ktoré od neho vyžadujú už pomerne dlhodobé voľné úsilie. (Langmeier, J. , Krejčířová, D., 2006, s. 130 - 131)

1.1.2 Hudobný vývin dieťaťa v mladšom školskom veku (6 – 11 rokov)

Periodizácia vývinu ľudského jedinca môže byť uskutočnená podľa kritérií výhradne psychologických, alebo podľa požiadaviek pedagogických, predovšetkým tzv. intencionálna výchova. Pretože v živote dnešných detí sa táto výchova uplatňuje stále výraznejšie a v určitom vekovom období sa dopĺňajú výrazne vo výchove v rodine. (Sedlák, F., 1986, s. 116)

Táto etapa hudobného vývoja dieťaťa sa časovo kryje s našou povinnou školskou dochádzkou, do prvých štyroch ročníkov základnej školy. Vstup dieťaťa do školy je dôležitým medzníkom v jeho biopsychickom a sociálnom vývoji a vplyvom sústavnej hudobnej výchovy zabezpečuje i jeho hudobný rozvoj. (Sedlák, F., 1986, s. 126 – 130)

Dieťa sa rodí do existujúceho sveta naplneného hudbou. S hudbou sa dieťa stretáva už v prvých mesiacoch života a postupne sa zmocňuje hudobnej kultúry vytvorenej v ľudskej histórii. Tento proces osvojovania hudobného umenia a hudobných skúseností prostredníctvom mnohostranných hudobných činností, v ktorých sa rozvíjajú hudobné schopnosti a kvalitatívne i kvantitatívne zložku všestranne sa rozvíjajúcej osobnosti jedinca. Chápeme ho ako nezastupiteľnú a neoddeliteľnú zložku všestranne sa rozvíjajúcej ľudskej osobnosti. (Sedlák, F., 1985, s. 23)

Kvalitná hudobná výchova podmieňuje a urýchľuje nielen hudobný rozvoj, ale pôsobí kladne i v psychike dieťaťa. Môže však byť úspešná len vtedy, ak dieťa pri vstupe do školy dosiahne určitú školskú pripravenosť, ktorá má zodpovedať požiadavkám vyučovania. Hudobná pripravenosť dieťaťa na začiatku školskej dochádzky sa prejavuje tak, že dieťa je schopné uskutočniť súbor hudobných činností požadovaných osnovami hudobnej výchovy. Hudobné činnosti (spev, počúvanie hudby, hudobno-pohybová výchova, hra na detských hudobných nástrojoch), predpokladajú u dieťaťa základné hudobné schopnosti. Hudobná schopnosť ako psychickú štruktúru nemôže však zisťovať priamo, ale len sprostredkované podľa úrovne hudobných činností, v nich sa prejavuje.

Medzi hudobné schopnosti zahrňame – hudobný sluch, tonálne cítenie, hudobné predstavy, pamäť, rytmické cítenie, spevácky prejav a motorické predpoklady ku hre na detských hudobných nástrojoch a schopnosť pre elementárne tvorivé prejavy. (Sedlák, F., 1986, s. 126 – 130)

Hudobný vývin ako aj osobnostný vývin ovplyvňujú mnohé činitele.

Dialektické chápanie dedičných a sociálnych vplyvov je východiskom pre hudobnú výchovu na základnej škole, v ktorej sa stretáva učiteľ vo veľkej väčšine s deťmi, ktoré majú priemerné vlohové predpoklady, a len ojedinele s deťmi s hudobným nadaním. Stále pribúda tých, ktorí sa ťažko rozvíjajú, alebo sa v hudobnom vývoji oneskoria. Spomalený hudobný vývoj

väčšinou nebýva spôsobený nedostatkom hudobných vlôh, ale málo podnetným hudobným prostredím a neúčinnou hudobnou výchovou. Preto je neodôvodnené deliť deti na hudobné a nehudobné. (Sedlák, F., 1985, s. 23 – 27)

Nato, aby bol hudobný rozvoj vhodný a čo najefektívnejší, je dôležitý všestranný rozvoj jedinca. Musí si rozvinúť poznávaciu a praktickú hudobnú činnosť a osvojiť si vedomosti, ktoré mu umožnia hudbu vnímať, reprodukovat' a samostatne tvoriť. Hudobné činnosti a úlohy musia byť však stále podnecované v hudobnovýchovnom procese.

Základom hudobného vývoja je stavba a funkcia sluchového analyzátora, ktorý umožňuje vstup hudby do psychiky jedinca, umožňuje analýzu a diferenciaciu akustických podnetov i orientáciu vo výstavbe hudobného diela. Bežne to nazývame hudobným sluchom.

Funkcia hudobného sluchu sa rozvíja v bezprostrednej súvislosti s motorickým analyzátorom, ktorý vysielá nervové podnety k speváckemu orgánu, zaisťuje jemne diferencovanú motoriku prstov pri hre na hudobný nástroj a umožňuje telesný pohyb riadený hudbou.

V rozvoji hudobného sluchu má dôležitú úlohu i zrakový orgán, ktorý sa podieľa na hudobných činnostiach, opierajúcich sa o notový zápis. Často pomáha nerozvinutému hudobnému sluchu pri vytvorení predstavy výšky tónu a jeho umiestnenie v tónovom prostredí. (Sedlák, F., 1985, s. 23 – 27)

Spevácky prejav má v tomto veku veľkú diagnostickú hodnotu a informuje o rozvojovom stupni hudobných schopností. Spevácke výkony detí na začiatku školskej dochádzky vykazujú veľké individuálne rozdiely. Prejav každého žiaka je vlastne svojbytný vývojovým štádiám. Preto ich môžeme začleniť do niekoľkých skupín, podľa výskumov Františka Sedláka (1985, s. 128)

1. Spevácky výkon, intonačne a rytmicky presný, s emocionálnym prežívaním a prednesovou istotou (20 % žiakov)
2. Výkon, ktorý reprodukuje základný pôdorys melódie, intonácia však vykazuje nepresnosti hlavne v okrajových oblastiach hlasového rozsahu. Rytmická štruktúra piesne bola zachovaná alebo sa v nej objavili nepatrné nepresnosti. (26 % žiakov)
3. Výkony so správnym rytmickým pôdorysom, melódia však reprodukovaná nepresne (18 % žiakov)

4. Skupina zahŕňajúca spevácky výkon, zachytávajúci správne len niektoré tóny melódie a tiež len približnú podobu piesne (14 % žiakov)
5. Skupina so speváckymi výkonmi, ktoré sa podobali skôr slovnej recitácii textu na jednom alebo niekoľkých tónoch prevažne z nižšej oblasti hlasového rozsahu (18 % žiakov).
6. Skupina najslabšia, zhŕňa výkony detí, ktoré pre akékoľvek zábrany odmietajú spievať (4 % žiakov)

V mladšom školskom veku vplyvom i posluchovej činnosti vzrastá i pozornosť dieťaťa. Pôvodná neúmyselná pozornosť vhodnou motiváciou prechádza v pozornosť úmyselnú, ktorá dovoľuje dieťaťu aktívne počúvanie časovo náročnejších skladieb. V tomto období sa deti orientujú na modernú populárnu hudbu, ktorá spravidla nepotrebuje zvláštne pedagogické sprostredkovanie a ovplyvňuje výrazne postoje a vkus detí. (Sedlák, F., 1986, s. 129)

Z výskumov mnohých významných pedagógov vieme, že už šesť ročné dieťa je schopné si zapamätať jednoduchý nápev, reprodukovať neznámu melódiu a vybaviť si v minulosti vnímané hudobné útvary. Rozvíja sa motorika, ktorá umožňuje hru na klasickom hudobnom nástroji. Taktiež sa zvyrazňuje a prejavuje silná dispozičná základňa hudobne nadaných detí, ktoré sa v hudobných prejavoch, záujmoch i v tempe hudobného rozvoja výrazne odlišujú od ostatných menej disponovaných žiakov.

Citový prejav detí tohto veku sa ďalej prehľbujú biologickým dospievaním a aktívnym stykom s hudbou. Vznikajú hudobné zážitky, ktoré sa uchovávajú po celý život.

Vhodnými podnetmi a motiváciou možno v mladšom školskom veku ďalej rozvíjať detskú hudobnú tvorivosť, ktorá sa ohlásila už v predškolskom období. Je potrebné dbať, aby vlastný vyučovací proces s nutnými didaktickými zásahmi ponechal i naďalej dostatočný priestor pre sebarealizáciu dieťaťa a neutlmovať rozvíjajúcu sa fantáziu a imagináciu. I keď účinná výchova môže vyrovnávať značné kvantitatívne a kvalitatívne rozdiely v hudobných schopnostiach, ku koncu tejto vývojovej etapy sa javia v hudobnej výchove detí značné individuálne rozdiely.

Ku koncu tohto obdobia sa u niektorých biologicky vyspelých žiakov začínajú objavovať príznaky pubescencie, spojené so všetkými somatickými a psychickými dôsledkami. (Sedlák, F., 1986, s. 126 – 130)

Vývoj človeka nie je lineárny a priamočiary, ale má stupňovitý charakter. Možno v ňom odlišiť vývojové etapy, ktoré sa od seba líšia. Prechod z jedného obdobia do druhého neprebíha plynule, ale skokmi. Po prípravnej fáze prichádza obdobie zrýchleného vývoja, v ktorom sa prejavujú kvalitatívne zmeny a vytvárajú sa i nové schopnosti. Táto fáza je vystriedaná etapou relatívneho kludu, kedy sa dosiahnutá vývojová úroveň ustáľuje a súčasne sa vytvárajú predpoklady pre ďalší, vyšší vývojový stupeň. Vhodnou a efektívnou výchovou môžeme tieto etapy relatívne skracovať a urýchliť tak celkový vývoj. Pretože hudobný vývoj jedinca považujeme za súčasť celkového duševného vývoja a za proces, v ktorom sa uplatňujú zložky intelektu, predpokladáme i v ňom štádia a niekoľko kvalitatívne rôznych vekových období. (Sedlák, F., 1985, s. 26)

1.1.3 Vekové obdobia pri vnímaní literatúry u detí

Spoločenská hodnota literárneho diela spočíva v tom, že sprostredkúva informácie, ktoré rozvíjajú a obohacujú poznávací obraz prijímateľa, jeho fantáziu, myslenie a vnímanie. Pretože ide o literatúru určenú detskému prijímateľovi, opiera sa o ich záujmy, vedomosti, schopnosti, potreby a mentálny rozvoj. Špecifickosť literatúry pre deti vychádza teda zo psychických zvláštností detského čitateľa. Na základe toho sa utvorila nasledujúca konvencia vekového a žánrového členenia literatúry pre deti a mládež.

Touto témou sa zaoberalo viacero autorov a preto sa môžeme stretnúť aj s inými rozdeleniami. Kopál J. (1987, s. 22-23) akceptuje fázu predčitateľskú a čitateľskú:

Čitateľská fáza zahŕňa **mladší školský vek** a starší školský vek.

Mladší školský vek (6. – 10. rok) je vekovo primeraná – poézia (verše pre deti s dôrazom na rytmickú pravidelnosť, členenosť epických a lyrických útvarov; (porekadlá, hádanky); ľudové a autorské rozprávky, povesti a báje, poviedky zo súčasného života detí, z histórie a z prírody; literatúra faktu, umelecko – poznávacia próza, reportáže, albumy, detské encyklopédie, knihy s kazetami (CD) drobné dramatické útvary, ľudové a bábkové hry;

Čitateľská fáza mladšieho školského veku, je najdôležitejšia v celkovom rozvoji osobnosti dieťaťa. Počas tohto obdobia dieťa získava veľké množstvo nových informácií, ktoré musí vedieť správne identifikovať, vedieť ich správne využiť. Najčastejším žánrom v tomto

čitateľskom období je rozprávka. Vykresľuje reálny život prostredníctvom postáv, ktoré sú deťom veľmi blízke. Vcítением sa do života hlavných postáv, deti prežívajú tento príbeh spolu s nimi.

1.2 Hudobné aktivity detí mladšieho školského veku

V mladšom školskom veku sa začínajú spontánne hudobné aktivity rozvíjať zámerne, prostredníctvom učebného predmetu hudobná výchova. Práve tu dieťa prichádza do styku s hudbou ako takou, či už ide o históriu, významných hudobných predstaviteľov, samotné piesne, spev, inštrumentálnu činnosť, hudobno-pohybovú činnosť a taktiež i počúvanie hudby. Tieto činnosti sú vyberané a prispôsobené vekovým osobitostiam detí. Vyučovanie týchto hudobných schopností a vedomostí môže prebiehať v podobne rôznych organizačných foriem, ako napríklad: skupinové vyučovanie, klasická vyučovacia hodina, projektové vyučovanie a rôzne iné.

Na prvom stupni základnej školy – v súčasnosti v rámci primárneho vzdelávania sa rozvíjajú tieto hudobné aktivity žiakov:

Vokálne činnosti – žiak by mal rozvíjať tieto schopnosti:

- kde sa má žiak naučiť základom speváckeho dýchania, držania tela, osvojiť si nasadenie tónu, artikuláciu, dynamické odlišenie, hlasovú hygienu, rozšíriť si hlasový rozsah,
- prácu s hlasom, kultiváciu speváckeho a hovoreného prejavu prostredníctvom uplatňovať a upevňovať správne spevácke návyky
- jednohlas, kánon, jednoduchý dvojhlas
- intonáciu diatonických postupov v durových a molových tóninách, melodickú ozvenu, melodickú otázku, melodizáciu textu, mien riekaniak, tvorivé hudobné hry
- hudobný rytmus a metrum
- používanie taktovacích gest
- orientáciu v grafickom zázname jednoduchej melódie – tempo, dynamika, určovanie rytmu, čítanie nôt.

Inštrumentálne činnosti- obsahom týchto činností je:

- hra na detských hudobných nástrojoch a ich použitie počas hudobnej reprodukcie i produkcie
- hra na detských hudobných nástrojoch, štylizácia charakteristických javov a zvukov z prírody a okolitého prostredia, svet rozprávok
- hra jednoduchých ostinátnych sprievodov k piesňam, utváranie jednoduchých sprievodov k piesňam a hudobným hrám
- tvorivá rytmizácia k jednoduchým textom piesní, improvizácia predvetia, závetia, tvorba malých celkov a jednoduchej formy.

Hudobno-pohybové činnosti – v mladšom školskom veku sa rozvíjajú tieto aktivity:

- reagovať na hudbu a stvárňovanie hudby pomocou pohybu, tanca, gesta
- pohybové vyjadrenie rytmu a charakteru piesne, hudobnej skladby (krok, chôdza, dopredu, dozadu, na mieste, poklus, beh)
- vytváranie jednoduchých ostinátnych sprievodov hrou na telo (tleskanie, plieskanie, podup podľa hudby)
- pohybové vyjadrenie vzťahov vysoko, nízko, stúpanie , klesanie melódie, silno, slabo, pomaly, rýchlo
- pohybové stvárnenie a vyjadrenie hudobného výrazu a nálady

Percepčné činnosti- obsahujú aktivity ako:

- aktívne vnímanie a prežívanie hudby, počas ktorej žiak poznáva hudbu vo všetkých jej žánrových, štýlových a funkčných podobách, učí sa hudbu analyzovať a interpretovať
- rozlíšenie zvukov z okolitého sveta (tóny, zvuky, spev, reč)
- rozlíšenie tónov podľa výšky, sily, druhy tempa
- pozorné počúvanie, hudobných skladieb a piesní, rozlišovanie známych piesní umelých, ľudových, viachlasných, jednohlasných, melódie, sprievody
- sluchové rozoznávanie predohry, medzihry, dohry, tém, motívov, hudobných fráz
- sluchové rozlíšenie kontrastu, návratu, opakovania, variačnej zmeny
- využitie vhodných miest v skladbách na spoluúčasť so spevom, inštrumentálnou hrou, pohybom,

Hudobno-dramatické činnosti

- využitie všetkých činností pri prevedení dramatického príbehu (isced 1, in internet)

1.3 Integrácia

Pod pojmom integrácia rozumieme „spojenie častí do jedného celku, scelenie, ucelenie, zjednotenie.“(Ivanková-Šalintová, M., 1988, s. 237)

Ak na vyučovaní hudobnej výchovy premyslene využívame prvky z iných predmetov alebo rozmanité zložky nášho predmetu, môžeme povedať, že ide o integráciu. Realizuje sa v dvoch podobách:

- zlúčením dvoch a viac tradičných izolovaných predmetov
- zlúčením tém obsahu vzdelania

Vo vyučovaní na primárnom stupni základnej školy sa integrácia využíva vo veľkej miere. Spájame izolované predmety do jedného. Každý vyučovací predmet má, alebo môže mať integra

nú funkciu, pretože každá téma i predmet využíva veľa zručností, vedomostí a návykov, ktoré si žiaci osvojili v iných predmetoch a zároveň pripravuje pôdu pre ďalšie vyučovacie predmety.(Gerlichová, K., 2009)

S predmetovou indegráciou na primárnom stupni základnej školy, sa môžeme stretnúť v týchto podobách:

- integrácia v rámci medzipredmetových vzťahov
- integrácia v rámci vnútro predmetových vzťahov.

Integráciu predmetov v oboch podobách môžeme využiť i v rámci vyučovania hudobnej výchovy. Ide hlavne o vnútro predmetové vzťahy, ide o využitie a prepojenie hudobno-výchovných činností do jednej, ale taktiež i o medzi predmetové vzťahy, kde sa hudobno-výchovné činnosti spájajú s inými predmetmi. Napríklad: spojenie slovenského jazyka – čítania s hudobnou výchovou, kde sa rozprávka môže stať podkladom pre hudobné aktivity.

Pri riešení problematiky integrácie predmetov nesmieme zabudnúť na tieto skutočnosti:

Žiak k chápaniu javov a predmetov, ktoré ho obklopujú, pristupuje komplexne. Aj hudbu a rozprávku vníma a chápe ako súčasť svojho života. Svoj spev, hru na hudobný nástroj, či pohyb podľa príbehu rozprávky neoddeľuje od ostatných aktivít. Tie napomáhajú žiakom posilniť zážitky z hudby a rozprávky a naopak.

Uplatňovaním integrujúcich možností v hudbe, rozprávke a úspech pri práci so žiakmi si vyžaduje mať nielen široký repertoár piesní, hier a rozprávok, ale pre ne žiakov motivovať. Snažiť sa uplatniť svoje tvorivé schopnosti a neustále hľadať podnety z reálneho života žiakov. Toto všetko je potrebné uskutočňovať vždy v spolupráci so žiakmi. Je potrebné aktivizovať ich predstavy a zmysly, vyžaduje si to dostatočný priestor pre tvorivosť žiakov. (Kopinová, L., 1995, s. 213)

1.4 Rozprávka

Je neoddeliteľnou súčasťou vedomia každého dieťaťa. Dieťa sa už v útlom veku stretáva s rozprávkou či už v škole, v materskej škole, ale aj doma. Deti odmala dostávajú rozprávkové knižky. Tie prvé dostávajú, už keď začínajú vnímať. Sú to prevažne len farebné ilustrácie s veľmi krátkym textom. Ako deti rastú, menia sa aj rozprávkové knihy. Pomaly ustupuje ilustrácia, necháva sa priestor na rozvíjanie fantázie, a pribúda text.

Podľa názoru E. Tučnej (1987, s. 31) „*rozprávka je jedným zo základných epických žánrov ľudovej slovesnosti, ktorý sa vyznačuje tým, že podáva objektívnu realitu ako nadprirodzenú, s naívnou samozrejmou, akoby všetko bolo skutočné. Prostredníctvom svojej fiktívnosti tak postihuje svetonázor ľudu, jeho vzťah ku skutočnosti, boj za nezávislosť, sny o budúcnosť.*“

E. Zigová a V. Obert (1981, s. 71) uvádzajú: „*pojmem rozprávka možno definovať ako vymyslený príbeh zo života neskutočných bytostí, plný neuveriteľných príhod. Rozprávka je prozaický žáner ľudovej slovesnosti, v ktorom sa obraz skutočnosti podáva formou vybájeného tvorivého výmyslu. V rozprávke je preklenutá priepasť medzi skutočným a fantastickým svetom.*“

Rozprávka vznikla v predhistorickej dobe. Rozširovala sa ústnym podaním. Tradovala sa z generácie na generáciu. Samozrejme, nezostávala vo svojej pôvodnej podobe, vznikali rôzne

varianty. Tieto varianty boli ovplyvňované regiónmi, kde vznikali, časovým obdobím vzniku, ale aj mnohými inými faktormi. Do rozprávok ľudia vkladali svoje úspechy a skúsenosti, svoje túžby a názory, svoje predstavy o dobre a kráse, o pravde a spravodlivosti.

Rozprávkové motívy migrujú po celej svetovej kultúre. Prichádzajú k nám z rôznych kútov sveta. Najstaršie pramene sú orientálne. Rozširovatelmi rozprávok boli potulní speváci, ľudoví rozprávači, kupci, študenti, neskôr remeselníci, napr. drotári. Oni si rozprávku vypočuli v rozličných krajoch, v rôznych variantoch. (Tučná, E., 1987, s. 31)

Rozprávka je jeden zo základných žánrov ústnej ľudovej slovesnosti. Ide prevažne o prozaické umelecké ústne rozprávanie fantastickej, dobrodružnej povahy, z pravidla vymyslené. Termínom rozprávka sa označujú rozličné typy ústnej prózy: rozprávka o zvieratách, fantastické príbehy, dobrodružné príbehy a satirické anekdoty. (Timofejev, L., Rurajev, S., 1981, s. 204)

Rozprávka a jej znaky

Môžeme povedať, že každý literárny druh literatúry pre deti a mládež má svoje charakteristické znaky. Takže aj rozprávka má tie svoje:

Patrí medzi ne schopnosť zaradiť celý rad obyčajných javov, pojmov, bytostí alebo predmetov do vzájomných súvislostí. Hyperbolizujú sa do takej miery, že sa stávajú v kontexte neobyčajnými a nadprirodzenými. Preto hovoríme o funkcií zvierat, vecí a bytostí, ktoré sa v rozprávke stávajú pomocníkmi hrdinu. Často to bývajú zvieratá: medveď, vlk, lev, mravce, ryby a i.

V takmer každej rozprávke sa poukazuje na spätosť človeka s prírodou. Príroda spolucíti s človekom, reaguje na konflikty človeka ubiedeného tým, čo jeho biedu vedome prehľbuje. Príroda býva zároveň sudcom i katom.

V rozprávke sa prejavuje základný etický princíp: zmysel ľudu pre spravodlivosť. Idealizuje sa biedny ľud. Sympatie rozprávača i poslucháčov sú na strane sociálne bezprávnych ľudí. Na záver tento človek vychádza ako hrdina.

Postavy sú rozvrhnuté podľa zákona protikladov. V rozprávkach rozlišujeme tri druhy postáv:

- kladné postavy oplývajúce všetkými cnosťami. V rozprávke spĺňajú ťažké úlohy (hrdina zabije draka, sedem jednou ranou zložil, ...)

- postavy, ktoré majú zlé vlastnosti (lenivosť, pýcha, zlomyseľnosť...)
- postavy z ľudu, ktoré nemajú nadprirodzené vlastnosti a danosti. Postavy z obyčajného ľudu vynikali pred panskými vrstvami.

Mnohé rozprávkové postavy sa stávajú symbolmi. V každodennom živote sa nimi pomenúvajú pekné alebo zle vlastnosti ľudí. (Zigová, E., Obert, V., 1981 s. 72-73)

Typy rozprávok

Poznáme rôzne druhy a typy rozprávok. Často sú rozdeľované na základe určitých hľadísk. E. Zigová a V. Obert (1981, s. 73) rozlišujú rozprávky z hľadiska výchovných hodnôt.

Prvý typ tvoria texty, v ktorých je nevyhnutnosť víťazstva poctivého, statočného, láskavého a dobrého človeka, hrdinu, ktorý slabšiemu neublíži, dodrží slovo.

Druhým typom sú texty s priamym výchovným zameraním. Hrdina je záporný - klame, podvádza, nedodrží slovo, ubližuje nielen svojmu okoliu, neposlúcha, atď.

V treťom type rozprávky sa hrdina vyznačuje svojou šikovnosťou, vynaliezavosťou, prirodzeným talentom. Často ide o víťazstvo ľudového hrdinu nad panskými úradníkmi.

Rozprávky môžeme rozdeliť podľa charakteru výmyslu. Takéto druhy rozdelenia rozprávok dobre spracovávajú E. Zigová, V. Obert (1981) a E. Tučná(1987):

- **Rozprávky o zvieratách** - zvieracie rozprávky sa vyznačujú tým, že ich hlavné postavy sú zvieratá. Sú nositeľmi ľudských vlastností, hovoria ľudskou rečou, konajú ako ľudia.
Deti si prostredníctvom zvieracej rozprávky vytvárajú pozitívny vzťah k prírode. Učia sa ako sa v prírode správať, pozorujú aký vzťah majú ľudia k zvieratám a prírode. Rozumejú zvieracej alebo vtácej reči.
- **Čarodejné (fantastické) rozprávky**- základom deja takejto rozprávky je víťazstvo dobra na zlom alebo slabšieho nad silnejším. Ako hlavné postavy vystupujú nadprirodzené postavy, v začarovaných hradoch, zámkoch, lesoch, a. i.. Pre detského príjemcu sú úplnou samozrejmosťou. V týchto rozprávkach sa často dejú divy-zázraky, čo u príjemcu vyvolávajú farebný obraz.

- **Realistická rozprávka** - zvláštnosťou takejto rozprávky je, že sa prispôsobuje reálnemu svetu. Nie je v nej nič, čo by sa nemohlo stať, pravda i keď to, o čo sa opierajú, o čom hovoria, je istým spôsobom posunuté za hranice reálneho. Realistická rozprávka sa vysmieva z ľudských necností, z rozumovej obmedzenosti pánov.

Rozprávka a jazyk

Texty rozprávok bývajú spravidla písané v dvojakej podobe: buď ako prosté záznamy ľudového podania - vo forme zápisu, alebo ako literárne spracované rozprávkové texty opierajúce sa o písomné záznamy.

V kompozičnej výstavbe rozprávok je istá stereotypnosť. Môžeme ju vidieť v ustálených formulách začiatkov a koncov rozprávok. „Kde bolo, tam bola, za...“ „Zazvonil zvonec a rozprávočky je koniec.“ (Zigová, E., Obert, V., 1981, s. 76)

Jednoduchá kompozičná výstava rozprávkového textu je bohatá na metafory, personifikácie, prirovnania. Výrazová kontrastnosť sa prejavuje v používaní epitet, ktoré zvyčajne stoja v dvojiciach dobrý - zlý, veľký - malý, pekný - škaredý. Zo slovnej zásoby sa najviac používajú deminutíva. V rozprávkach sa vyskytujú aj nárečové slová, ktoré sú charakteristické pre jednotlivé zemepisné regióny, v ktorých vznikli. (Tučná, E., 1987, s. 33)

Deti a rozprávka

Rozprávka má pomôcť dieťaťu zahľadiť sa do svojho vnútra, pozrieť sa na samého seba. Rozprávka sprostredkováva životný model. Povzbudzuje, oživuje a nenútené, pozdvihuje všetky pozitívne životné hodnoty. Učí jednoduchým spôsobom poznávať duchovné zákonitosti života. Poukazuje na obraz duchovného sveta morálnych hodnôt a cností. Rozprávka má nadčasový charakter, má hlboko v sebe ukrytú múdrosť. (Dobrenková, L., 2007, s. 12)

Rozprávky umožňujú dieťaťu preniesť sa do krajiny zvierat, princezien, rytierov, áut... Umožňujú spoznať čarokrásne bytosti a tvory, ktoré nikto nikdy nevidel. Iba v rozprávke môžeme nájsť a ochutnať živú vodu, premôcť draka a zachrániť princeznú, premôcť ježibabu. Rozprávka je psychická hra dieťaťa a v reálnej hre dieťa rozvíja, kopíruje a napodobňuje stimuly, ktoré mu dodáva aj rozprávka. Preto je veľmi dôležité dôsledne vyberať a ponúknuť dieťaťu rozprávku. V súčasnej dobe široká škála atraktívnych a krásnych foriem rozprávok. (Hrdináková, L., 2007)

Dieťa sa učí určitým pravidelnosťami. Rozprávka by mala patriť medzi večerné pravidelnosti. Deti do siedmich rokov vnímajú nadprirodzené bytosti ako anjelov strážnych, prírodné bytosti, éterické bytosti rastlín, zvierat, minerálov a živlov. Rozprávka je istý druh potravy pre dušu. Dieťa nevie oddeliť realitu od rozprávky, preto ak mama číta rozprávku o vílach a povie, že víly neexistujú u dieťaťa vznikne hlboký emocionálny blok. (Roštárová, A., 2005)

Rozprávka je istým zdrojom životnej múdrosti. Už od malička si deti ukladajú z rozprávok maličké zrníčka múdrosti o priateľstve, láske, pomoci, o dobre a zle, o potrestaní zla a odmene. Sú zdrojom morálneho, mravného, citového vývoja človeka. Rozprávky môžu vytvárať celý hodnotový systém dieťaťa. Všetko, čo počas počúvania a čítania rozprávky dieťa prežíva alebo čo naň pôsobí, sa vrýva hlboko do jeho pamäti. Tieto poznatky neskôr využíva vo svojom živote. Deti, ktoré nemajú z čoho čerpať, ich život je citovo chudobný, nenaplnený.

V dnešnom modernom, pretechnizovanom svete máme pocit, že rozprávková kniha sem nepatrí. Nie je na ňu čas. Večer, keď treba ísť spať, počuť z vonku hukot aut, doma je zapnutý televízor. Na dieťa sa valí z každej strany technika. Ak sa dieťa nedokáže ubrániť môžu vzniknúť rôzne neurózy. Podráždenosť spôsobuje nepokojný spánok a často strašidelné sny. Zážitky každodenného života sa dostávajú do snov, ktoré sa niekedy podobajú na rozprávku. Sny a rozprávka sú „zabudované“ do osobnosti dieťaťa.

2. Integrácia hudobných aktivít v kontexte s rozprávkou

Rozprávka podľa mnohých autorov je epické, prozaické rozprávanie, v ktorom sa reálny svet spája do umeleckého celku, v ktorom sa prejavujú nadprirodzených javov. V rozprávke sa vyzdvihujú statoční hrdinovia, ktorí prekonávajú mnohé náročné prekážky, vyskytujú sa aj vo zvieracej podobe vystupujúci ľudia. V každej rozprávke dobro vždy vyhrá nad zlom. Aby tieto myšlienky boli vyzdvihnuté a umocnené, píše mnohí skladatelia k rozhlasovým a filmovým rozprávkam scénickú hudbu, ktorej úlohou je dotvoriť dej, či postavu rozprávky. Obohatiť rozprávku hudbou môže pedagóg, ale zhudobniť si ju môžu aj deti. Je veľmi potrebné rešpektovať ich schopnosti a záujmy.

Učiteľ má možnosť rozprávku doplniť hudbou dvojakým spôsobom:

1. Text rozprávky dopĺňa väčšími hudobnými plochami podľa vlastnej fantázie
  2. Opakujúce sa repliky, či postavy v texte dopĺňa tou istou melódiou, či pesničkou.
- (Kopinová, L. a kol., 1995, s. 215)

Rozprávka má výchovný charakter ak mnohé rozprávky využívame v rámci medzipredmetových vzťahov, čo napomáha vo vzdelávaní žiakov. Dôležitá však je sprostredkujúca úloha učiteľa, ktorý ich eticky formuje.

Spojením hudby, hudobných aktivít a rozprávky v hudobnej edukácii prispieva žiakom pri rozvíjaní ich estetického cítenia, prežívania, napomáha pri utváraní si etických, mravných, spoločenských hodnôt.

Pri uplatňovaní hudobných aktivít a hudobnej tvorby je veľmi dôležitý vhodný výber. Na to, aby sme dosiahli čo najlepšie splnenie stanovených cieľov, je potrebné brať do úvahy osobitosti dieťaťa. V súčasnosti máme široký výber hudobných aktivít a hudobnej tvorby pre deti a mládež. Z dôvodu pretechnizovaného sveta, kde sa na dieťa z každej strany valí množstvo hudobných i nehudobných podnetov, je tento výber veľmi dôležitý.

Mnohí autori a skladatelia, komponujúcich hudbu pre deti a mládež boli motivovaní snahou ovplyvňovať a pozitívne pôsobiť na psychickú stránku dieťaťa. Hudobná tvorba pre deti a mládež v súčasnej dobe obsahuje také atribúty, ktoré môžu obohatiť svet súčasných detí, zušľachtovať ich dušu a formovať ich v intenciách tvorivo- humanistickej koncepcie výchovy. (Kupková, J., 2001, s. 11)

Koncepčne správne pripravená vyučovacia hodina musí mať v rovnováhe obsahovú stránku a cieľ vo vzťahu k psychologickým zvláštnostiam žiakov. Musí obsahovať postupy podporujúce a rozvíjajúce individuálne schopnosti a vedomosti žiakov, ich tvorivosť a fantáziu. Nemôžeme však zabudnúť ani na stránku emocionálnu. Musíme rešpektovať slobodu prejavu, ktorá má vplyv na rozvoj komunikatívnych zručností žiakov.

Na podklade rozprávky sa veľmi dobre dajú integrovať či už medzipredmetové vzťahy, tak i medzi zložkové vzťahy. Základom pre integráciu v rozprávke je práca s textom, jeho dramatisácia – maľovanie rozprávky, nasleduje prepojenie s hudobným spracovaním a pohybom. Pri realizácii integratívneho chápania vzdelávania v hudobnej výchove, môžeme hodinu rozdeliť do viacerých etáp s integráciou všetkých medzizložkových činností. Ukážeme si to na rozprávke Šípková Ruženka:

1. etapa – práca s textom (čítanie rozprávky, rozprávanie sa, výber hlavných postáv, zvierat, vecí)

- maľovanie obrázkov (maľovaná podoba rozprávky)

2. etapa – hra so slovami – rytmizácia

- slovné spojenia – aké je? (napríklad: Ruženka – Šípková Ruženka, víla – zlá víla)

- Veta – precvičovanie formou „rytmického domina“

?	hrad	gašparko	hrad
kráľovič	princezná	kráľovič	princezná

3. etapa – prepojenie rytmu s intonáciou tretieho a piateho stupeň

3.3.5.

5.5.3.

Prin-cez-ná

sto-ro-kov

4. etapa – nácvič piesne „Šípková ruženka“

Doprovod na nástrojoch – prstové činelky, ručný bubienok, triangel, paličky, drevený blok, rumba gule

5. etapa – pohybové spracovanie – „svadobný tanec“

6. etapa – počúvanie (Viedenský valčík)

V rozprávke sa však môžeme stretnúť s dominanciou jednej alebo viacerých integrovaných zložiek hudobnej výchovy.

Ak žiak sám využíva na vyjadrenie nejakej situácie v rozprávke pohyb, je to preňho istým spôsobom hra. Hra je pre žiaka ako zábava, tak i škola života. V hre má možnosť spontánne sa prejaviť a vyjadriť svoje pocity. Tvorivosť sa u žiakov vytvára ako prirodzená reakcia na prostredie, ktoré ich obklopuje. Takúto reakciu žiaci veľmi radi vyjadrujú tvorivou dramatikou, ktorá pre nich predstavuje najprirodzenejší prostriedok na získavanie skúseností, informácií a zručností. Veľmi dobre a inšpiratívne sa dá využiť v rozprávke. (Štibelová, E., 2004, s. 20)

Takéto príťažlivé stvárnenie rozprávky veľmi dobre možno dotvoriť práve hudobno-výchovnými činnosťami, pričom využijeme medzizložkovú integráciu.

2.1 Rozprávka s dominanciou speváckych aktivít a jej význam

Rozprávkový námet ako súčasť detského života si našiel svoje miesto i v pesničkách. Mnohé nadprirodzené i bežné postavy takmer v každej rozprávke radi spievajú a často pri speve radi tancujú. Niekedy by pretancovali i celú noc. V takomto prípade rozprávkový námet tvorí podklad, celý príbeh, v ktorom postavy spievajú. Existujú aj mnohé malé pesničkové rozprávky. Ospevujú rozprávkové bytosti alebo rozpráva o ich osudoch. Celý príbeh je obsiahnutý v jednej piesni. Tu môžeme poprosiť rozprávkové bytosti, ktoré nám veľmi pomôžu pri rozospievaní. (Schneiderová, M., 2004, s. 22)

Juraj Hatrík (1997, s. 10) vo svojej knihe spevácku činnosť zaradil do jedného z „košov“ a nazýva ju „*Spievaj že si, spievaj!*“ a možno sa stotožniť s jeho tvrdením: „*Nič nie je prirodzenejšie ako spev.*“ Platí to aj v súčasnej dobe i keď je zrejmé, že deti v mimoškolskom prostredí čoraz menej spievajú a vedia čoraz menej piesní. Musíme hájiť túto prirodzenú danosť vrodenej ľudskej muzikality. Používanie piesní, či ľudových alebo umelých, ba dokonca i populárnych vyžaduje znalosti z metodiky tvorby hlasu, jeho prípravy a vedenia, pochopenie pre zmysel a rozmanité formy ľudského spevu.

Rozprávka napomáha deťom pri vyučovaní všeobecne. Pri osvojovaní si novej piesne môže byť rozprávka výbornou motiváciou. Veľmi dôležitý je vhodný výber rozprávky a príprava učiteľa. Už v úvode pri hlasovej rozcvičke môže byť rozprávka vhodným podkladom. Veľmi dobre sa dá skombinovať s motivačným textom, ktorý žiakov vvedie do deja, čím ich aktivizuje k činnosti.

V speváckych činnostiach je veľmi dôležitá hlasová rozcvička, ktorá je základným predpokladom pre správny spevácky výkon.

Hlasová výchova v mladšom školskom veku zahŕňa rozvoj základných speváckych návykov, kam patria najmä:

- Správne držanie tela
- Spevácke dýchanie
- Tvorenie spevného tónu a správna výslovnosť
- Rozširovanie klasového rozsahu.

Tieto zásady sa veľmi dobre dajú využiť v rozprávkach. Pri osvojovaní návykov správneho držania tela nám pomôže vznešená kráľovná, princezná pre dievčatá a pre chlapcov je veľmi dobrým vzorom kráľ a princ. Vznešená vzpriamená chôdza kráľa a kráľovnej je vhodný príklad. Vzpriamená chôdza, ladnosť pohybu. V súčasnosti sa chôdza detí skôr podobá rozprávkovým bytostiam ako sú Šrek, Zvonár. Chôdza je ťažká a telo zhrbené. Aj pri plnení ostatných zásadách správnej hlasovej výchovy je rozprávka vhodnou motiváciou ale i pomôckou.

Hlasovú výchovu je veľmi dôležité uskutočňovať sústavne v úplnom rozsahu speváckych činností – pri speve piesní i v hudobných hrách, či hudobných rozprávkach. (Kopinová, L. a kol., 1995, s. 25)

Najvhodnejšie pre využitie hlasovej rozcvičky sú podnety zo zvieracej rozprávky. Napodobňovaním zvukov zvierat – často sa v rozprávkach vyskytujú vtáčiky, ale aj iné prírodné zvuky ako napríklad šuchot lístia, všetky podoby vetra a mnohé iné, ktoré sú vhodné pre nácvik správneho dýchania ale vhodné sú i pri tvorení spevného tónu a pre správnu výslovnosť. Pre správnu výslovnosť a artikuláciu sú vhodné zvuky s dlho doznievajúcimi spoluhláskami a samohláskami ako napríklad: bzukot včiel, múch bzzzzzzzz, prejav zimy brrrrrrrr, zvuk hada ssssss, zvuky domácich zvierat krava múúúúúú, kozička méééééé a pod. Ak rozprávka takéto podnety neobsahuje, vhodným spôsobom ich môžeme doplniť. Využívame schopnosť detí napodobňovať. Vhodný je praktický príklad pedagóga, ktorý vhodnou názornou ukážkou žiakom ukáže správny spôsob realizácie. Žiaci sa tieto zvuky snažia čo najlepšie napodobniť. Veľmi dôležité je, aby pri hlasovej rozcvičke ale i pri celej speváckej činnosti svoje hlasivky nepresilovali kričaním a veľmi hlasným spievaním.

Ako sme už v úvode tejto kapitoly spomenuli hudobná rozprávka môže mať viacero podôb. Buď je dej rozprávky obsiahnutý v piesni alebo sú piesne integrované do textu rozprávky v podobe určitého scenára. V takýchto podobách hudobnej rozprávky je veľmi dôležitý ľudský hlas.

Prostredníctvom hlasu môžeme dosiahnuť širokú výrazovú škálu ľudských citov a vzťahov. Hlas môžeme pokladať za najdokonalejší hudobný nástroj. V speve sa spája hudobné a slovesné umenie. Spev je pre dieťa najprírodzenejšou formou hudobného prejavu. Dominuje v hudobnovýchovnom procese detí mladšieho školského veku. Spev aktivizuje žiakov v celej šírke hudobnovýchovného pôsobenia. Veľký význam má pri rozvoji muzikality detí. Učí žiakov vyjadriť svoje emocionálne postoje a prinášať radosť ostatným. Zároveň sa dieťa učí rozlišovať a vnímať svet tónov, vzťahy medzi nimi a kvalita, pamäť a predstavivosť, rozvíja hudobnú pozornosť.

Spevácky prejav v mladšom školskom veku uplatňujeme predovšetkým:

- Pri reprodukcii a interpretácii piesní – spievaný rozprávkový príbeh
  - pieseň ako súčasť v rozprávkovom texte
- V hrových činnostiach podporujúcich systematický rozvoj hudobných schopností, kde sa uplatnia aj prvky detskej hudobnej tvorivosti. (Kopinová, L., 2002, s. 7)

2.2 Rozprávka s dominanciou inštrumentálnych aktivít a jej význam

Rozprávka vplýva na človeka svojou veľkou rozmanitosťou. Jej autori zväčša vedia dôkladne narábať so slovami. Využívajú svoju fantáziu, ktorú aplikujú do deja rozprávanej rozprávky. Fantázia tvorcov však naberá podnety i z okolitého sveta, ale i z rozprávok. Slová potom získavajú čarovnú moc. Takéto slová vedia človeka osloviť a nadchnúť. Niekedy sa však stane, že i pri veľkom množstve slov, obrovskej slovnej zásobe nevieme niektoré situácie opísať slovami. A práve tu nám veľmi môže pomôcť hudba. Zvukmi hudobných nástrojov vieme krásne vyjadriť situáciu deja rozprávky. Dokážeme vyjadriť radosť, smútok, hnev, oslavy, vojny, bitky, a mnohé iné situácie, ktoré sa vo veľkom množstve v rozprávkových príbehoch vyskytujú. (Schneiderová, M., 2004, s. 11)

Pre vyjadrenie nálady, postoja a taktiež i na rozvoj fantázie v rozprávkach môžeme využiť veľké množstvo dostupných hudobných nástrojov. Pri vzdelávaní žiakov na primárnom stupni základnej školy využívame ľahkoovládateľné hudobné nástroje, ktoré sú pre nich určené.

Hra na ľahko-ovládateľných hudobných nástrojoch umožňuje deťom široké uplatnenia a zároveň umožňuje mnohostranné rozvíjanie ich hudobnosti. Podnecuje ich k rozvoju v oblasti rytmického cítenia, poznávania, výškových vzťahov, zvukovej farby, dynamiky, dáva priestor na hudobnú tvorivosť. Skúsenosti žiaci získavajú prostredníctvom vlastnej hry na ľahko ovládateľných hudobných nástrojoch, sledovaní a počúvaní učiteľovho prejavu. Zdroj zvuku je viditeľný a tvorenie tónu sa spája s potrebným pohybom. Všetky tóny nástroja sú naladené na presnú výšku, napomáhajú pri realizácii melodických predstáv.

Nástrojová hra je vhodná aj pre deti, ktoré majú ťažkosti so spievaním, umožní im zapojiť sa do procesu a získať také hudobné skúsenosti, ktoré im napomôžu postupne odstraňovať niektoré príčiny nespevnosti. (Kopinová, L., 2002, s. 23)

Hra na detských ľahkoovládateľných hudobných nástrojoch sa uplatňuje v inštrumentálnych sprievodoch k piesňam, v rôznych hudobných hrách a cvičeniach, v spojení s pohybovými prejavmi žiakov či dramatizáciou rozprávky.

Vo všetkých činnostiach, aktivitách – formách, ktoré využívame v rozprávke, si hra na ľahkoovládateľných nástrojoch vyžaduje dodržiavanie istých zásad, ktoré vyplývajú zo špecifik nástrojov a najmä z citu pre mieru a vkus:

- Nie každý detský nástroj je vhodný na reprodukciu akéhokoľvek rytmu. Dôležitú úlohu tu zohráva farba zvuku, intenzita a dĺžka doznievania napr. na dlhšie hodnoty alebo menšie frekvencie zvukov môžeme použiť činelky, triangel. V rozprávkach zvuky týchto hudobných nástrojov môžeme využiť pri vyjadrení dobrej nálady, radosti, alebo napríklad pri čarovaní, kúzloch. Naopak na kratších notových hodnotách vyberáme nástroje, ktoré znejú menej intenzívne a nedoznievajú napr. drevený blok, drevené paličky. Zvukmi týchto ľahkoovládateľných hudobných nástrojov môžeme vyjadriť cval koňa, dážď, smútočný pochod a mnohé iné.
- Sprievod k piesňam, hrám i rozprávkam robíme podľa typu a charakteru piesne, hudobnej hry či hudobnej rozprávky tak, aby sa party jednotlivých detských hudobných nástrojov zvukovo dopĺňali.
- Pri hre na detských hudobných nástrojoch je dôležité uvedomiť si, že menej je viac. Výber jedného správneho hudobného nástroja môže byť účinnejšie, ako masa zvukov prehlušujúci spev detí.

Predprípravou na hru na detských hudobných nástrojoch je tzv. hra na telo. Sem zaradujeme – tleskanie, plieskanie, ťukanie, podupy. Svojím charakterom umožňujú účasť viacerých, alebo i všetkých na procese tvorby sprievodu. Hrou na telo sa dajú veľmi dobre napodobniť rôzne zvuky, situácie vyskytujúce sa v rozprávkach. Napríklad šum lesa, lístia dosiahneme šúchaním dlaní o seba, prejav radosti tleskaním, ťukaním môžeme napodobňovať d'obanie d'atľa, a podobne.

Hru na detských hudobných nástrojoch využíva i detská hudobná tvorivosť. Pri úlohách zameraných na ozvučovanie textu, malej hudobnej rozprávky, je dôležité aby sa nehralo súčasne s rozprávaním deja, ale v pauzách, vytvorených po krátkych, zmysluplných celkoch.

Pri inštrumentálnej činnosti žiakov, využívanej v hudobných rozprávkach, sa používajú detské hudobné nástroje alebo detské ľahkoovládateľné hudobné nástroje, na ktorých si môžu veľmi

ľahko osvojiť techniku hry. Väčšinou ide o bicie nástroje – tón sa na nich tvorí úderom. Pri využívaní majú veľké uplatnenie na vyjadrenie mnohých zvukov, nálad, ale taktiež i na osvojenie rytmizácie. Prostredníctvom rozprávky sa žiaci učia aj možnosti využitia ľahkoovládateľných nástrojov, na základe toho, či na detských hudobných nástrojoch hráme len rytmus alebo iba melódiu. Na základe ich zvuku, spôsobu hry na ne, môžeme tieto ľahkoovládateľné hudobné nástroje rozdeliť do dvoch základných skupín:

- Rytmické nástroje – sú to nástroje s neurčitým ladením. V rozprávkach sa používajú predovšetkým na zdôraznenie rytmu piesní, riekaniek a na vytváranie rôznych zvukových efektov. Patria sem: drevené paličky - dážď, bubon, detské tympany - pochod, tamburína – vyjadrenie radosti, drevený blok – dupot kopýt, štrkáčik, triangel – vyjadruje jemnosť, radosti, hrkálky – dotvára rytmus piesne, riekanky využívané v rozprávkach, zvonček, činely, prstové činelky.
- Melodické nástroje – majú určité ladenie, môžeme na nich hrať melódiu. Uplatnenie je rôznorodejšie. Môžeme na nich hrať melódiu, alebo harmonicky obohatiť spev. Patria sem: metalofóny a zvonkové hry – hrá sa na ne s kovovými paličkami. Xylofóny – na ne sa hrá s drevenými paličkami. Tieto nástroje pozostávajú z rezonančnej skrinky, na ktorej sú položené platničky podľa výšky. Tieto platničky môžu byť usporiadané buď diatonicky alebo chromaticky. Na týchto nástrojoch hráme krátkymi údermi paličiek do stredu platničiek.(Kopinová, E., 2002, s.25 - 30)

Aj Juraj Hatríka v knihe *Drahokam hudby* (1997, s. 10) inštrumentálnu činnosť považuje za veľmi dôležitú a preto ju zaradil do jedného z jeho „košov“ a nazýva ju „*Muzikanti hrajte!*“ Môžeme podporiť aj jeho tvrdenie, že „*prvým muzikantom medzi deťmi musí byť učiteľ.*“ Základom všetkých aktivít žiakov, je hra učiteľa na hudobných nástrojoch vhodných na sprievod – klavír, keyboard, akordeón, gitara. V minulosti vedeli učitelia hrať na husliach. Hlas huslí sa najviac približuje základným princípom hudby spevu. V súčasnosti sú husle nahradené klavírom, ktoré zahrajú zasa viac hlasov, tento hudobný nástroj obsiahne bohatšiu sadzbu i faktúru. Dôležité však je „hrať a ešte raz hrať!“ Nie je vhodné nahrádzať živú hru na hudobnom nástroji hudobným nosičom. Žiaci si vytvárajú živý princíp dialógu, skupinovej práce, ktorý je pri inštrumentálnej hre najpodstatnejší: sme spolu, každý máme v spoločnom celku svoju úlohu a zodpovednosť.(Hatrík, J., 1997, s. 10)

Jeden tón využitý v rozprávke, ale i v hudbe nič neznamená. Môžeme ho prirovnať k jednému písmenku našej abecedy. Spojením viacerých tónov do celku, ktoré sa budú navzájom dopĺňať a dotvárať môže ale vzniknúť niečo pekné. Podobné je to i s tvorbou slov. Spojením viacerých hlások vznikne slovo. Spojením viacerých slov vznikne veta, ktorá sa často stáva hudobným motívom. Reč a hudba majú svoje čaro, ktoré silne pôsobia svojou mocou na človeka. Spojením hudby so slovom môžeme dosiahnuť umocnenie významu slova. Spravidla sa využíva zvukomalebnosť na dotváranie charakteristiky rozprávkových postáv, ale i celkového deja rozprávky či nálady. Hudbou a vhodným hudobným nástrojom môžeme veľmi dobre vyjadriť charakteristické vlastnosti postáv. (Schneiderová, M., 2004, s. 11)

2.3 Rozprávka s dominanciou hudobno-pohybových aktivít a jej význam

Mnoho autorov sa snaží definovať, čo je to hudba. No nevedia presne vysvetliť to, prečo tak silne pôsobí na správanie človeka. Dokáže ho vzrušiť, zarmútiť, potešiť i povzniesť. Vie osloviť človeka do takej miery, že slovami je to neopísateľné. Pretože svet hudby je nekonečne bohatý a pestrý. (Schneiderová, M., 2004, s. 54)

Sugestívne nám dotvára hudobnú rozprávku. Dotvára jej dej, napomáha nám lepšie ponoriť sa do fantastického sveta rozprávok. Často však pri speve, alebo pri počúvaní piesní cítime, že naše telo nezostáva pokojné. Takmer každý, pri rytmickej melódii si podupkáva nohou, alebo hýbe hlavou. Je to prirodzená reakcia na hudobný podnet. Deti už v útlom veku pri počúvaní, ale i pri spievaní piesní, tieto podnety dotvárajú pohybom. Vyjadrujú nimi pocity, ktoré v nich hudba vyvoláva. Preto môžeme povedať, že okrem spevu, hry na hudobný nástroj môžeme rozprávku plnohodnotne dotvoriť i hudobno-pohybovou činnosťou. Rozprávka svojím príbehom núti žiakov vyjadriť svoj postoj, svoje pocity, často si to však sami neuvedomujú. Preto veľmi dôležitý je prístup a pripravenosť učiteľa. Rozprávka pre žiakov mladšieho školského veku je ešte stále veľmi zaujímavá a pútavá. Preto pre jej lepšie pochopenie môžeme spojiť pohyb so všetkými hudobnými činnosťami využívanými vo vyučovaní hudobnej výchovy.

V rozprávkach nám spojenie pohybu s hudobnými činnosťami napomáha pri:

- Zvyšovanie aktivity žiakov, umocňuje zážitok z rozprávky ale i z hudby.

- Rozvoji rytmického cítenia, taktiež i pri rozvoji výškového pohybu melódie, umožňuje prežívať tempové, dynamické nuansy, rešpektovať formu. Taktiež i pri citlivejšom prežívaní nálad, charakter skladbičky či piesne.
- Rozvíjaní vyjadrovania pohybom, rozvíja ladnosť v pohybovom vyjadrení sa, rozvíja pružnosť
- Rozvoji fantázie, utváraní predstáv, rozvíjaní pamäte a rozvoji detskej tvorivosti.
- Rozvíjaní kolektívnych vzťahov, podporuje zdravé sebavedomie detí. (Kopinová, Ľ., 2002, s.23)

Samotné slovo rozprávka v nás vyvoláva fantáziu, veľké množstvo príbehov a množstvo emócií. Takáto rozmanitosť nám umožňuje aj pohyb vyjadriť rôznymi formami:

- Elementárna hra na telo a v priestore (podupy, poskoky, beh, chôdza a pod.)
- Dramatizácia
- Hry so spevom
- Hry s hudbou
- Tancom

Najjednoduchším spôsobom využívania pohybu v rozprávkových príbehoch je hra na telo. Pri takýchto aktivitách nepotrebujeme žiadne pomôcky. Hrou na telo si žiaci osvojujú a rozvíjajú rytmické cítenie. Zvuky vznikajúce pri takejto hre sú zvukovo podfarbené a často sa využívajú ako rytmický sprievod. V rozprávkach sa tieto zvuky hrou na telo dajú veľmi dobre využiť. Napríklad v rozprávke O perníkovej chalúpke deti prechádzajú hustým lesom plným suchého lístia, čo môžeme doplniť trením dlaní o seba. Žiaci sa takto viac dokážu vo svojej fantázii priblížiť k pocitom, ktoré prežívali postavy tejto rozprávky. Okrem vyjadrenia pocitov nám hra na telo napomáha pri osvojovaní a rozvíjaní si vyjadrenia rytmu, tempa i dynamiky. V takomto prípade nám môžu pomôcť mená postáv v rôznych podobách, ktoré môžeme vytlieskávať. Napríklad Jan-ko, Ja- nič-ko, Ja-no. Takúto hru na telo môžeme spojiť s rytmickou, či rytmicko-melodickou deklamáciou textu.

Dej rozprávky sa odohráva v určitom prostredí, ktoré dotvára prežívanie a pohyb postáv. Preto nám umožňuje využívať pohyb ako – chôdza vrátane pochodu, beh, úklony, poskoky, podrepy, výpony, otočky. (Kopinová, Ľ., 1995, s. 73 – 76)

„Do kroku i do skoku“ takto nazval hudobno-pohybové činnosti v jednom z tzv. „košov“ Juraj Hatrík . Pohyb je reakcia na hudobný impulz. Popri speve je najzákladnejšou a najprirodzenejšou zložkou ľudskej komunikácie hudbou a cez hudbu. (1997, s. 11)

Môžeme povedať, že takéto vyjadrenie je správne. Pohyb je reakcia dieťaťa na hudobný podnet, ale môže to byť i na podnet príbehu rozprávok.

Pri rozprávke s dominanciou hudobno-pohybových činností môže veľmi dobre využiť scénickú interpretáciu detskej literatúry – rozprávky. Takáto interpretácia umožňuje žiakom „normálne čítanie,“ v spojení s hrou, ktorej základnú štruktúru určuje učiteľ, „režisér.“ Všetci „interpreti“ – žiaci predvedú svoj individuálny rozbor textu. Stelesnia sa s nejakou postavou a tým, že reagujú na seba navzájom sa umocňuje proces vcítania sa do postáv dramatizácie rozprávky. Každý žiak vkladá do hranej rozprávky niečo so seba, prejaví sa a do rozprávky vstupuje svojou celou osobnosťou. Netematizujeme súkromné veci, ale tie zostávajú na pozadí hranej roly. A však i napriek tomu interpreti podľa správania ostatných spolužiakov dozvedia niečo nielen o postave ale i niečo o sebe.(Grenz, D., 2000. s. 6)

Hudobno-pohybovú výchovu detí mladšieho školského veku sa vykonáva vždy v súlade s pedagogickými princípmi, s prihliadnutím na celkovú múzicko-estetickú výchovu. T.j. od hudobnej výchovy cez tanečnú výchovu až po dramatickú. Tiež môžeme povedať, že rozprávka vytvára vhodné prostredie na dodržiavanie týchto pedagogických princípov. Hlavne integrované činnosti do príbehu rozprávok, sú najúčinnšie pre vývoj žiaka z oblasti estetického a hudobného vývoja. Pod komplexnou múzickou výchovou chápeme uplatňovanie týchto zložiek:

- Hovorené slovo (vyčítanka, rečňovánka, hádanka, rymizácia slov)
- Rytmické a intonačné cvičenia
- Hra na ľahkoovládateľných hudobných nástrojoch
- Hudobno-tanečné motívy
- Cvičenia hudobno-pohybovej rytmiky (Adzimová, L., 2004, s. 25)

2.4 Rozprávka s dominanciou percepčných aktivít a jej význam

„Napni sluch!“ aj takto môžeme podľa Juraja Hatríka (1997, s. 11) nazvať percepčné činnosti. Materiály, ktoré možno využiť na tréning sluchu, hudobnej pozornosti a pamäti, evidovanie štruktúrnych prvkov hudby a cibrenie schopnosti rozpoznávať, budeme musieť zoradiť do didaktických radov, od najnižších morfológických a významných jednotiek k stále zložitejším. Prvú sluchovú orientáciu v časopriestore zabezpečuje rozpoznávanie polohy tónu v priestore, farby dynamiky, uvedomenie si dĺžky tónu, artikulácie na báze výrazu – uvedomovanie si vzťahu medzi dvoma tónmi – intervaly. Zavŕšenie prvej etapy osvojovania si priestoru predstavuje zafixovanie diatonického radu. Podľa Juraja Hatríka (1997, s.11) časový aspekt sa buduje od registrácie rytmických buniek, metra, taktu, tempa, cez uvedomenie si najjednoduchších významových celkov, periodickej výstavby hudobnej myšlienky až k evidencii toho, čo sa v hudbe ako celok opakuje, čo je rovnaké. Pre dieťa to znamená nápev, refrén.

Na vyvolanie citového vzťahu k hudbe a na vyvodenie pojmových poznatkov slúži počúvanie skladby.

Na primárnom stupni vzdelávania je veľmi dôležité vnímanie hudby. Je závažnou podmienkou i pre všetky ostatné druhy hudobných činností. S percepčnou činnosťou sa stretávame už pri nácviku piesne, taktiež i pri hudobno-pohybovej činnosti, ale i pri inštrumentálnej hre. Pri reprodukovani hudobných prejavov si dieťa vypočuje najskôr motív, ktorý si má osvojiť a kým si ho osvojiť, vníma ho ešte viackrát. Ak žiak nedokáže hudbu vnímať, nie je možné rozvíjať jeho celkovú muzikalitu.

Schopnosť žiakov vnímať hudbu sa predstavuje v celej sústave hudobných prejavov, no najviac sa dá rozvíjať v zložke, ktorú nazývame počúvanie hudby. Žiaci sa v hudbe učia rozoznávať rôzne druhy a žánre. Učiteľ sa snaží žiakov viesť k aktívnemu vnímaniu a emocionálnemu prežívaniu. Uskutočňujeme to v súvislosti s vníkaním do hĺbky piesne, alebo inštrumentálnej skladbičky, spoznávanie jej výrazových prostriedkov, ktoré sa deti učia chápať v spojitosti s charakterom, námetom, obsahom skladby. A práve tu môže pedagóg využiť rozprávku. Stáva sa vhodným motívom a prostriedkom, v ktorom sa žiaci lepšie naučia počúvať hudbu. Rozprávka svojim dejom hudbu dotvára, napomáha k lepšiemu pochopeniu jej výrazových prostriedkov. Rozprávka pomáha žiakom postupne získavať vzťah k hudobnej

skladbe tak, aby vyvolávala u nich estetický zážitok, ktorý prehĺbuje ich poznávanie sveta, pozitívne ovplyvňuje ich mravné city. (Kopinová, L.,2002, s. 31-32)

Do všetkých činností, s ktorými dieťa prichádza na hodine hudobnej výchovy do kontaktu, zapája svoj citový život. A platí to aj v oblasti perцепčných činností. Počúvanie hudby je zamerané na rozvoj všetkých schopností žiaka. Hlbšie prenikajú do štruktúry počúvaných skladieb. Kvalita počúvania závisí od kvality sústredenosti, pozornosti a záujmu žiakov. V každom ročníku žiak disponuje s inou úrovňou poznatkov a informácií. Žiaci sa postupne učia chápať a rozoznávať špecifické vyjadrovacie prostriedky hudby: melódiu, tempo, rytmus, dynamiku a iné.

Na vyučovaní hudobnej výchovy, pri rozvíjaní perцепčných činností, učitelia často využívajú krátke úryvky z diel významných hudobných skladateľov. Sú to síce vhodné skladby na rozpoznávanie špecifických vyjadrovacích prostriedkov v hudbe, ale pre žiakov je táto hudba nezaujímavá a spravidla ich takáto hudba nudí. Preto vhodným spôsobom, ako dosiahnuť záujem u žiakov i o hodnotnú hudbu je rozprávka. Veľmi dobre sa dá využiť rozhlasová rozprávka ale i sfilmovaná rozprávka, v ktorej má hudba svoju nezastupiteľnú úlohu. S takouto hudbou sa v rozprávke stretávame úplne bežne a je jej neodmysliteľnou súčasťou.

3. Vzorové prípravy

3.1 Šípková Ruženka

Ročník: 2. ročník

Vyučovací predmet: Hudobná výchova

Učivo: hudobná rozprávka, Šípková Ruženka

Výchovno-vzdelávací cieľ: naučiť sa novú pieseň, vcítiť sa do textu rozprávky, vyjadriť vlastný názor, rozoznať dobro od zla

Organizačná forma: vyučovacia hodina

Typ vyučovacej hodiny: základný

Metódy: metóda sprostredkovania hudby a hudobných poznatkov učiteľom (slovný výklad a demonštrácia hud. diela), metóda relatívne samostatného objavovania hudby a utváranie hud. činností žiakom, metóda opakovania piesní,

Zásady: zásada tvorivej aktivity a uvedomelosti žiakov, zásada primeranosti a pochopenia

Pomôcky: text rozprávky v podobe scenára, flauta, obrázky hradov, detské ľahkoovládateľné hudobné nástroje

Metodický postup:

Žiaci, máte radi rozprávky? Mám tu jednu čarodejnú píšťalku, ktorá nás svojim zvukom preniesie do tohto sveta. Tak sa pohodlne usad'te, zatvorte oči a počúvajte jemný hlas píšťalky. Už to cítiš? Preneste sa svojimi myšlienkami tam, kde sa odohráva tento príbeh.

Kde bolo, tam bolo, niekde len bolo. Stalo sa to už dávno v jednom kráľovstve. V kráľovskej záhrade. Tak počúvaj. Po kráľovskej záhrade sa prechádzala kráľovná. Čarovná píšťalka spôsobila, že sme sa premenili na jemný vánok, ktorý pofukuje v záhrade okolo kráľovnej (hlboko sa nadýchni a fúkaj ako vánok) miestami sa tento vánok zmenil na silnejší vetrik a inokedy sa opäť upokojil na jemný vánok. A zrazu sú z nás maličké usilovné včielky a mušky (bzzzzzzzz), ktoré poletujú z kvetu na kvet. Ak si sa dobre pozeral musel si si všimnúť, že kráľovná bola smutná, lebo si tíško želala mať aspoň jednu dcérku. Ako sa tak

smutne prechádzala prileteli k nej malé vtáčky a krásne jej zaspievali (čviri, čviri...). Spoločne s deťmi si zaspievame pieseň, ktorá im spraví radosť a ktorú všetky deti poznajú. (Zajačik do lesa) Kráľovnú táto pieseň veľmi potešila. Míňali sa dni, mesiace a prešiel rok. V kráľovstve sa chystala veľká oslava, pretože kráľovnej sa narodila vytúžená dcérka. Dali jej meno Ruženka. Keď sme kráľovnej piesňou spravili radosť, teraz si vypočujeme príbeh o krásnej princeznej Ruženke. Najskôr si vypočuj melódiu, príbeh a potom sa ju spoločne naučíme spievať a neskôr si môžeme túto rozprávku zahrať ako malé divadielko.

NOTOVÝ ZÁPIS: Šípová Ruženka

1. Ru-žen-ka bo-la ľú-bez - ná, ľú-bez - ná, ľú-bez - ná, Ru-
žen-ka bo-la ľú-bez - ná, prin - cez - ná.

Všetci: Raz prišiel ku nej gašparko, gašparko, gašparko,
raz prišiel ku nej gašparko a riekol jej.

Gašparko: Princezná moja daj pozor, daj pozor, daj pozor,
princezná moja daj pozor na zlú vílu.

Všetci: Raz prišla ku nej zlá víla, zlá víla, zlá víla,
raz prišla ku nej zlá víla a riekla jej.

Zlá víla: Ruženka moja zaspí len, zaspí len, zaspí len,
Ruženka moja zaspí len v tuhý sen.

Všetci: Ruženka spala sto rokov, sto rokov, sto rokov,

Ruženka spala sto rokov na hrade.

Všetci: Raz prišiel ku nej kráľovič, kráľovič, kráľovič,
raz prišiel ku nej kráľovič a zlámal plot.

Kráľovič: Ruženka moja vstaň hore, vstaň hore, vstaň hore,
Ruženka moja vstaň hore z toho sna.

Všetci: A bola svadba veselá, veselá, veselá,
a bola svadba veselá na hrade.

Žiaci páčila sa vám táto rozprávka? Už ju viete krásne zaspievať. Ak ste správne počúvali a spievali, viete mi povedať, ktoré postavy boli v tejto rozprávke. (Kráľovná, Ruženka, gašparko, zlá víla, kráľovič). Vedeli by ste povedať aké vlastnosti mali tieto postavy? (kráľovná – milá, smutná, Ruženka- mladá, veselá, ľúbezna, Zlá víla – zlá, zlomyseľná, neprijemná, gašparko – veselý, vždy usmiaty, rozdáva radosť okolo seba, kráľovič – udatný, silný, bojovník). Skúste tieto vlastnosti vyjadriť ľahkoovládateľnými hudobnými nástrojmi. Vyberieme si Ruženku, Zlú vílu a kráľoviča. Skúste sami vybrať ľahkoovládateľné hudobné nástroje, ktoré ich môžu charakterizovať. (Ruženka – jemnosť, ľúbeznosť – triangel, Zlá víla – zlomyseľnosť – bubon, Kráľovič – zvuk meča, činelky)

Už viete aké vlastnosti majú všetky postavy v tejto rozprávke. My si túto rozprávku zahráme. Vyberiete si postavy (Ruženka, kráľovná, Zlá víla, gašparko, kráľovič), ostatní budeme robiť kulisy. Ako sedíte, dvojice sa spojte do štvorie a dám vám zaujímavú úlohu. Spoločne si vytvoríme rozprávku „Šípová Ruženka“ v našej triede.

Každá skupinka si určí svojho veliteľa, rozprávača, maliar, pisateľa (každé z detí bude mať svoju úlohu, aby sa v skupinke nestalo, že jedno z detí bude pracovať za všetkých a ostatné nebudú robiť nič). A teraz prídte veliteľia všetkých skupiniek ku mne a z môjho čarovného vrecúška si vyžrebujte jednu z piatich postáv (Ruženka, kráľovná, zlá víla, gašparko, kráľovič). Svoju postavu si zoberte do svojej skupinky tak, aby ste ostatným skupinám neprezradili, akú postavu máte. A teraz ma pozorne počúvajte. Úlohou každej skupinky bude to, aby nám pomocou projektu, vytvorenej vlastnej piesne či básničky, pomocou divadielka či pantomímy prezentovala túto postavu tak, aby sme my mohli hádať, akú postavu sa nám

snažíte vyjadriť. (pomocou tejto aktívnej práce s postavami, si žiaci ľahšie zapamätajú postavy danej rozprávky a navyiac sa ju snažia pozmeniť a dať rozprávke tvorivý charakter – stvárniť postavy podľa svojich predstáv). Nakoniec si túto rozprávku zahráme. Vyberieme si dieťa, ktoré bude predstavovať jednu rolu a ostatní budú tvoriť kulisy. Najskôr to bude záhrada, po ktorej sa prechádza kráľovná, potom hrad a nakoniec, hostia na svadbe. Po krásnom divadelnom predstavení si teraz posadáme do lavice. Premietni si v myslí ešte raz celú rozprávku a vyber si jeden moment, ktorý ťa najviac zaujal. Ten si teraz každý sám nakreslí. Potom si z týchto kresbičiek vytvoríme nástenku.

Medzipredmetové využitie – Rozprávka Šípková Ruženka má veľmi dobré uplatnenie i v iných predmetoch. Môžeme spomenúť slovenský jazyk a čítanie. So žiakmi si na čítaní rozprávku prečítame v plnom znení, keďže v piesni je v skrátenej podobe. Umožní žiakom lepšie pochopiť celý dej, ak náhodou túto rozprávku nepoznajú, čo nepredpokladáme. Slová, ktoré opisujú udalosti umocňujú u žiakov emocionálne zážitky a podnecujú fantáziu detí. V slovenskom jazyku je rozprávka vhodným podkladom k aktivizácii. Napríklad zadáme žiakom úlohu podčiarknuť v rozprávke všetky slová, v ktorých sa nachádza y. Tieto úlohy si môžeme vybrať podľa potreby a charakteru učiva.

Keď všetky skupiny prezentujú svoju prácu, na hodine Slovenského jazyka a literatúry pokračujeme tým, že si skúsime vytvoriť nový dej rozprávky podľa charakteru postáv, ktoré žiaci stvárnil. Pokračovať môžeme spôsobom, že učiteľ povie prvú vetu : Kde bolo, tam bolo, niekde len bolo, stalo sa to v jednom kráľovstve. Pokračuje druhé dieťa a vytvára ďalšiu vetu...a tak ide akoby reťaz a celá trieda aktivitou a tvorivosťou všetkých detí vytvorí novú rozprávku. Všetky vety sa budú zapisovať na tabuľu.

A teraz, keď sme vytvorili novú rozprávku, dáme to vedieť celému svetu tým, že sa z nás teraz stanú malí spisovatelia – napíšeme si svoju rozprávkovú knižku o Ruženke. A budeme postupovať takto. Na prvú stranu si vytvoríme dve vety, ktoré budú slúžiť ako úvod. Každý napíše, prečo sa rozhodol, že vytvorí novú rozprávku a čo sa mu na nej páči. Druhá strana bude obsahovať poďakovanie svojim spolužiakom za pomoc. A na ďalšiu si vypíšeme všetky postavy a ich charakter. A ďalšia už bude kratučkým obsahom rozprávky, ktorý si ale dokončíme na hodine výtvarnej výchovy. Teraz si ešte vytvoríme kratučký záver – ktorá

postava sa vám najviac páčila a prečo a úplne na konci bude pieseň o Ruženke, ktorú si prepíšeme z tabule.

Hodina Slovenského jazyka a literatúry takto bude zameraná na tvorbu viet za pomoci učiteľa. Žiaci tvoria len kratučké vety – najprv slovne, potom si ich zapisujú do vytvorenej brožúrky.

V matematike túto rozprávku môžeme vhodne využiť ako motiváciu: „Žiaci, ako sa tak kráľovič pokúšal dostať na hrad, musel vyriešiť mnoho úloh a príkladov. Ale išlo mu to veľmi pomaly, lebo nebol veľmi dobrý v matematike. Aby to stihol do tých sto rokov, potrebuje pomoc. Pomôžme mu. Príklady a úlohy vyberieme podľa učiva, ktoré práve preberáme.

Na matematike môžeme pokračovať tým, že budeme sčítavať z tabule počet postáv. Tie si do matematického zošita aj nakreslíme a budeme každej z nich vytvárať dobré aj zlé vlastnosti, ktoré dokopy sčítame a potom odčítame zlé $6 - 1 = 5$

Hodina je zameraná na opakovanie sčítania a odčítania do 100 (na hrade zaspalo sedem huslistov, päť flautistov a jeden dirigent. Koľko bolo spolu hudobníkov? $7 + 5 + 1 = 13$
Na hrade zaspalo spolu 13 hudobníkov)

Výtvarná výchova – na tejto hodine žiaci pokračujú ďalej a to tak, že maľbou temperovými, alebo vodovými farbami na výkres robia obal našej knižky – kde vpíšeme aj okrasný názov „Ruženka“, alebo názov, ktorý si vyberú žiaci. Dej rozprávky už deti kreslia suchým pastelom – pastelkami formou koláže – štyri útržky z deja.

Ak si chceme túto rozprávku zahrať, je vhodné si vyrobiť kostýmy. Preto môžeme rozprávku využiť aj na výtvarnej výchove, alebo na pracovnom vyučovaní kde si tieto kostýmy vyrobíme. Dievčatá si vyrobia korunku princeznej, chlapci si môžu vyrobiť meč, aby sa bez problémov dostali na hrad za Ruženkou.

Vo vlastivede sa dá rozprávka využiť i v čase, keď sa preberá učivo o hradoch, kde prepojíme poznatky z rozprávky so skutočnosťou a súčasnou realitou. (hradby, padací most, nádvorie...)

3.2 Popolvár

Ročník: 4. ročník

Vyučovaci predmet: Hudobná výchova

Učivo: hudobná rozprávka, vnímanie hudby

Výchovno-vzdelávací cieľ: vedieť a pomenovať hudobné nástroje, nebať sa prejaviť svoj názor a vcítiť sa do skladieb

Organizačná forma: vyučovacia hodina

Typ vyučovacej hodiny: základný

Metódy: metóda sprostredkovania hudby a hudobných poznatkov učiteľom (slovný výklad a demonštrácia hud. diela), metóda relatívne samostatného objavovania hudby a utváranie hud. činností žiakom, metóda opakovania piesní, metódy hodnotenia hudobných vedomostí a zručností

Zásady: zásada tvorivej aktivity a uvedomelosti žiakov, zásada primeranosti a pochopenia

Pomôcky: CD s rozprávkou, CD prehrávačom, čisté kancelárske papiere, pastelky, obrázky nástrojov, publikácia Slovenské rozprávky (druhá kniha) od Pavla Dobšinského

Metodický postup:

Kde bolo, tam bolo, niekde len bolo. Bol jeden mládenec, ktorý si koňa v službe vyslúžil. Keď sa vracal domov, prekonal rieky, moria, hory, lesy. Pri rieke fúkal jemný vetrik, vyskúšaj to aj ty. Práve keď prišiel k moru, strhla sa víchrica. Tak sa aj ty poriadne nadýchni, nech zvládneš poriadne napodobniť víchricu. A keď cválal cez lúku a les, jemný vánok sa mu opieral do tváre. Zistili sme, ako sa mládenec počas jazdy cítil. Skús o tom sám povedať (príjemne, ako vták, bál sa, že vypadne zo sedla, mal radosť v očiach...)

Teraz si vypočujeme rozprávku o Popolvárovi. Ale pozorne počúvajte. Všimajte si hlavne časti, kde hrá hudba.

Všimajte si, aké hudobné nástroje sú využívané? (trúbka, flauta, činelky, triangel, zvonkohra, drumbľa, činely, bubon) Viete, čo je to drumbľa?

Čo vyjadrujú? (flauta – radosť, trúbka, činelky, bubon- strach, beznádej, zvončeky – čary,...)

Po skončení rozprávky sa porozprávame či ste pozorne počúvali.

Ktoré pocity vyjadrovala táto rozprávka? (trúbka, flauta – radosť aj smútok a strach, hnev, fanfáry – dôstojnosť...)

Ktoré hudobné nástroje boli využité na vyjadrenie radosti (flauta, zvonkohra, hrkálky, zvončeky, píšťalky, husličky...) a aké na vyjadrenie strachu (trúbka, bubon, činely) obavy (drumbľa).

Aké sú to zvuky – aká melódia (jemné, drsné, rýchle, pomalé...)

Keď sme si takto pekne porozprávali o tom, aká je to hudba, aké hudobné nástroje využíval autor na vyjadrenie pocitov, vyberieme si čistý papier a pastelky. Vypočujeme si ešte raz kúsok z tejto rozprávky, a práve tú časť, v ktorej Janko od ježibaby uteká. Vy teraz vyjadrite svoje pocity, ktoré máte, keď počúvate túto rozprávku za pomoci pastielok, maľovaním vyjadrite svoje pocity. Po skončení tejto rozprávky, každý porozpráva, čo cítil a ako to nakreslil, aké farebné stvárnenia využil na vyjadrenie svojich pocitov.

Rozdelíme sa do troch skupín, podľa radov lavíc v triede. Úlohou každej skupinky je vytvoriť svoj vlastný koniec príbehu. Môže to byť v podobe piesne, alebo v podobe scény, ktorú potom predvediete pred celou triedou.

Pri počúvaní rozprávky môžeme vyučovaciu hodinu realizovať aj takýmto alternatívnym spôsobom. Žiaci, keď budete počúvať rozprávku, pozorne počúvajte, aké hudobné nástroje tam účinkujú. Každý nástroj, ktorý budete počuť, si napíšete do zošita, aby ste naň nezabudli. Ak niektorý z nich nebudete poznať, skúste len popísať zvuk, ktorý vydávali a pocity, ktoré ste pri tom počuli. Po skončení rozprávky si skúsime zrekapitulovať obsah a spoločne vymenovať nástroje. Tie ktoré ste nepoznali si teraz popíšeme. Na tabuli máme obrázky hudobných nástrojov, priradte k nim názov podľa toho ako si myslíte, že sa volá. Spoločne si opíšeme tvar hudobného nástroja a spôsob hry na ňom.

Teraz sa zahráme na malý orchester. Spoločne s učiteľom priradia každému z nich istú formu hry na telo -tlieskanie, dupanie, ťukanie ceruzkou po stole. Aktivita na doplnenie: Pieseň o hudobníkoch, muzikantoch. Žiaci poznáte nejakú hru o muzikantoch?- My sme malí muzikanti, Zahrajte mi muzikanti. Spoločne si zaspievame pieseň My sme malí muzikanti. Po zaspievaní zadáme žiakom samostatnú úlohu. Skús do piesne vhodne doplniť inštrumentálne značky, bubienok, činelky, paličky, tamburínka, triangel. Potom si spoločne tento orchester zahráme.

Medzipredmetové vzťahy - úryvok vypočutej rozprávky je vhodnou motiváciou pre žiakov, aby si prečítali celú rozprávku až do konca, keďže počuli iba začiatok. Rozprávku si môžu dočítať doma, ale i na hodine čítania, kde sa o tejto rozprávke môžeme aj dôkladnejšie porozprávať. Na telesnej výchove žiaci iniciujú správanie mládenca, ako prekonával mnoho prekážok, aby docválal domov od ježibaby. Skúsme teraz prejsť túto trasu aj my. Prechádzal kopcami- skáčeme, cválal po rovine- plazíme sa...

Aj na hodine výtvarná výchova platí, že na tejto hodine opäť pokračujeme s našou témou – hudobné nástroje a rozprávka. Znovu sa rozdelíme do skupiniek (po štyri deti) a každá skupinka si rozdelí úlohy, - návrhár, kreslič, strihač, maliar pričom bude musieť stvárniť svoj vyžrebovaný hudobný nástroj pomocou kresby, maľby, dotvorí zvukom, alebo vytvorením krátkeho vtipného príbehu. Môže sa vzťahovať i k tomu, ako práve tento hudobný nástroj vznikol, tým sa vytvorí priestor k využitiu fantázie a tvorivosti žiakov.

Desať minút pred koncom si hudobné nástroje odprezentujeme a vyhodnotíme.

Slovenský jazyk a literatúra – na hodine si deti do zošitov hudobné nástroje, ktoré sa učili znovu nakreslia, a skúšajú podľa svojej fantázie pomenovať jednotlivé časti a materiál, z ktorého si myslia, že sa môžu vyrábať. Slová si potom krúžkujú – hľadajú podstatné mená, prídavné mená. Na pár vybraných slov môžu tvoriť aj vety.

3.3 Prvé skúsenosti

Ročník: 4. ročník

Vyučovaci predmet: Hudobná výchova

Učivo: hudobná rozprávka, vnímanie hudby

Výchovno-vzdelávací cieľ: vedieť a pomenovať hudobné nástroje, nebát' cíbiť schopnosť prejavíť svoj názor a vcítiť sa do rozprávky, stotožniť sa s postavami rozprávky

Organizačná forma: vyučovacia hodina

Typ vyučovacej hodiny: základný

Metódy: metóda sprostredkovania hudby a hudobných poznatkov učiteľom (slovný výklad a demonštrácia hud. diela), metóda relatívne samostatného objavovania hudby a utváranie hud. činností žiakom, metóda opakovania piesní, metódy hodnotenia hudobných vedomostí a zručností

Zásady: zásada tvorivej aktivity a uvedomelosti žiakov, zásada primeranosti a pochopenia

Pomôcky: ľahkoovládateľné hudobné nástroje, text piesne, text riekanky, hudobno-pohybová hra, CD s hudbou, CD prehrávač, Uspávanka od Eugena Suchoňa na CD- je súčasťou skladiel na počúvanie k učebnici Hudobnej výchovy pre tretí ročník základných škôl.

Metodický postup:

Na dnešnej hodine hudobnej výchovy sa prenesiem do malého sveta mravcov. Celý príbeh sa bude odohrávať v mravenisku. Najskôr si vyberieme postavy – Julio, Gusto, Učiteľ Mravko, Pani učiteľka Mvčička, deti. (Rozprávačom bude učiteľ hudobnej výchovy.) Ostatní žiaci sa budú snažiť robiť presne to isté, čo robia Julio s Gustom. A teraz, keď mám rozdelené postavy môžeme prejsť do „mravčej rozprávky“.

Rozprávač: Rástli bračekovia mravčekovia, volali sa Julio a Gusto, rástli pre radosť svojich rodičov i celého mraveniska. Rástli ako z vody, lebo mravenisko, ako každé mravenisko, bolo trocha vlhké. Celé dni nič iné nerobili, len behali okolo sídliska a každého sa vypytovali:

Julio a Gusto: - Čo je toto? Čo je hento?

Rozprávač: A veru sa aj dozvedeli všeličo. Keď všetko kvitne a vonku sa kúpme, je leto, keď padá biely sneh a sánkuje sa, je zima. Ako tak prechádzali mraveniskom začuli poriadny rámus. To v jednej z tried sa učili mravčekovia hrať na prichádza ich učiteľ. A spýta sa:

Učiteľ Mravko: No čo Gusto, čo Julio už ste sa dozvedeli všetko, čo ste chceli vedieť?

Julio a Gusto: Už sme sa veľa naučili, ale čo sa to robí v tejto triede?

Učiteľ Mravko: V tejto triede sa žiaci učia hrať na hudobných nástrojoch. Nechcete si to vyskúšať?

Rozprávač: A malí mravčekovia bračekovia boli celí bez seba, že si môžu vyskúšať niečo nové, čo ešte nepoznali. Hrali na hrkálkach, bubienku aj s paličkami. Ale v tom povie učiteľ:

Učiteľ Mravko: Moment, moment žiaci, takto to nepôjde. Za chvíľočku by sme všetci ohluchli. Tieto hudobné nástroje použijeme pri rytmizácii riekanky. Kto má triangel cinkne za začiatku a na konci, paličky budú hrať na začiatku každej

slabiky, tak isto budú vytlieskavať aj tí, ktorým nezvýšil hudobný nástroj.
Bubon bude hrať vždy na začiatku každého verša.

(Učiteľ výrazne rytmicky deklamuje)

En ten tu-li-pán,
na mos-te je sta-rý pán
a pod mos-tom ry-ba s chvos-tom,
chy-taj-te ju, bu-de hos-ťom.

A-le be-da, už je stre-da,
vo-da vra-ví, že ju ne-dá.
Teč si, vo-da, teč,
a my pod-me preč.

Rozprávač: A už to nebol hluk, ale krásny rytmus. Lenže Jula a Gusta to už prestávalo baviť.
Tak pánovi učiteľovi pekne poďakovali za to, že mohli byť na jeho hodine
a rozbehli sa ďalej po mravenisku. Prešli len za roh prvej chodbičky, keď začuli
krásny spev a tu Julo hovorí.

Julo: Gustóóó?

Gusto: Čo je Julo?

Julo: Mne sa tá pesnička strašne páči. Aj ja chcem vedieť tak krásne spievať. Ideme tam?

Rozprávač: a tak Julo a Gusta zavítali do triedy, kde práve prebiehala hodina spevu.

Julo a Gusto: Dobrý deň, pani učiteľka.

Gusto: My s Julom spoznáваме nové veci. Mohli by sme sa naučiť túto krásnu pieseň?
Strašne

sa nám páči.

Pani učiteľka: Samozrejme chlapci. A ktorú pesničku ste to chceli?

Julo: No predsa tú, čo ste teraz spievali. - Adam v škole nesedel.

Pani učiteľka Mravčička: Tak dobre teda. Ale najskôr sa musíte rozospievať, aby ste si nezničili hlas už pri prvej pesničke. Vraveli ste, že spoznávate svet?

Gusto a Julo: Áno.

Pani učiteľka Mravčička: Tak teraz zistíme, čo všetko už viete. Najskôr sa zhlboka nadýchame, aby sme si precvičili pľúca, ktoré pri spievaní veľmi potrebujeme. Ak už viete, ako fúka vietor, tak vyfúknite. Ostaní žiaci vám ukážu, ako oni už vedia. A ešte raz. Výborne. Teraz si rozcvičíme hlasivky, aby sa vám dobre spievalo. Najskôr budeme napodobňovať zvuky. Bzukot usilovných včeličiek bzzzzzzzz..., zavíjanie vetra fúúúúúúú..., šššššššš.... Ešte si zanôtime ľahkú melódiu, budeme spievať iba slabiku la na melódiu zlatej brány.

Rozprávač: Julo s Gustom poctivo plnili príkazy pani učiteľky Mravčičky, pretože sa chceli naučiť pieseň. Ale nebolo všetko také jednoduché, ako si mysleli. Neraz chceli z triedy odísť a vždy ich premohla túžba pekne si zaspievať pieseň Adam v škole neseďel. A nakoniec sa ju aj naučili.

Pani učiteľka Mravčička: Julko, Gusto ste spokojní? Páčila sa vám táto hodina?

Julo: Áno spokojní, sme veľmi radi, že sme tu mohli byť a naučiť sa niečo nové. Veľmi pekne vám ďakujeme.

Rozprávač: Potom sa Julo s Gustom rozlúčili s pani učiteľkou a so žiakmi v triede a pokračovali na potulkách mraveniskom. Ako sa tak prechádzali, vraví Julo Gustovi.

Julo: Počuj Gusto!

Gusto: Áno, čo je?

Julo: Ja by som sa chcel zahrať?

Gusto: Ale kde? Už to mám, už viem, kde sa môžeme zahrať.

Julo: Kde?

Gusto: No predsa s kamarátmi na ihrisku v strede mraveniska. Tam sú predsa vždy všetci, keď skončí škola.

Julo: Tak teda už poďme.

Rozprávač: Julo a Gusto sa rozbehli do stredu mraveniska, kde bolo už veľa mravčekov, kamarátov bračekov. Keď tam šťastní Julo s Gustom dobehli, deti sa hrali a Julo s Gustom sa k nim pridali.

Julo: Ahojte decká!

Gusto: Ahóóóóóóóó!

Julo: Môžeme sa k vám pridať? Aj my sa chceme zahrať.

Gusto: A čo to hráte?

Deti: No jasné, poďte sa hrať. Práve sme začali. Hráme sa na „Oli, oli, Janka“. (Oli, oli, Janko, kľakni na kolienko, umývaj sa utieraj sa podpri si bôčky a by ber z nás koho rád máš.) Teraz Mišo s Janom. Potom sa vystriedame.

Rozprávač: Julo s Gustom sa do sýtosti zahráli a potom takí unavení prišli domov. Mamičke porozprávali všetko čo za celý deň zažili. Mamička im dala večeru a potom ich uložila do postieľky. Aby sa naším bračekom mravčekom lepšie zaspalo, mamička im z CD prehrávača pustí jemnú melódiu, uspávanku – od Eugena Suchoňa, ktorá chlapcov veľmi rýchlo preniesla do ríše snov.

Rozdelíme sa do štyroch skupín. Skúste vymyslieť aké triedy mohli Julo s Gustom navštíviť, keby sa nešli hrať na ihrisko. Deti, a ktorý z vyučovacích predmetov patrí k vašim najobľúbenejším?

Medzipredmetové vzťahy:

Tento rozprávkový príbeh sa dá veľmi dobre využiť na výtvarnej výchove. Žiakom môžeme dať samostatnú úlohu. Keď sme sa zahráli s mravčkami bračkami, namaľujeme a vymodelujeme si z plastelíny teraz hudobné nástroje, ktoré mohli Julo s Gustom využiť na potulkách mraveniskom. Skúste vymyslieť a vytvoriť svoj vlastný hudobný nástroj a pomenujte ho. Vysvetlite, ako sa na ňom bude hrať.

Na telesnej výchove môžeme celú hodinu motivovať, ako mravčekovia bračekovia objavili triedu, v ktorej bola prekážková dráha, ktorou museli prejsť, aby mohli pokračovať do ďalšej tried. V nej Julo s Gustom spoznávali rastlinky a zvieratká ako na prírodovede. Mravčekovia sa tiež dostali do triedy matematiky a vlastivedy, kde sa vždy dozvedeli niečo nové, ale nikdy tam nevydržali dlho iba pokiaľ zazvonil prvý zvonček.

3.4 Výsledky pre prax

Veľmi dôležitá vo vyučovacej hodine je kreativita a dôkladná príprava učiteľa. Zabezpečí sa tým plynulosť a správny priebeh vyučovacej hodiny. Ak je učiteľ kreatívny, tak i zo zdanlivo „nudnej“ vyučovacej hodiny hudobnej výchovy môže byť pre žiakov veľmi pútavá a zaujímavá hodina. Záujem o hudobnú výchovu je možné dosiahnuť už v úvode vyučovacej hodiny vhodnou motiváciou. Na to je veľmi dobrá rozprávka. Žiaci rozprávku poznajú skôr z iných predmetov. Najčastejšie sa s ňou stretávajú v slovenskom jazyku, v čítaní. Preto je vhodné v rámci celého vyučovacieho dňa vytvárať medzipredmetové vzťahy. Rozprávka ako taká sa dá veľmi dobre využiť ako vhodná motivácia takmer pri každej téme v každom predmete na primárnom stupni základnej školy. Rozprávka sa veľmi využíva v prvom ročníku, kde je na motív rozprávky Snehulienka a sedem trpaslíkov motivovaná matematika, jej pracovný zošit. Žiakov trpaslíci sprevádzajú pri riešení príkladov počas celého roka. Však postupom ročníkov sa rozprávka, okrem čítania, z predmetov pomaly stráca. Preto, ak v súčasnosti chceme rozprávku využívať či už ako motiváciu, alebo ako základ, podklad celej vyučovacej hodiny, je potrebné, aby učiteľ vynasnažil svoje úsilie na vytvorenie vhodnej a primeranej prípravy, kde bude rozprávka dominovať. Hlavne však v hudobnej výchove si rozprávka vyžaduje na prípravu trochu viac časového priestoru. Musíme si ju správne vybrať podľa činnosti, ktorú chceme realizovať. Vyberáme ju aj podľa témy učiva a výchovného charakteru. Keď už máme vhodnú rozprávku, musíme si ju upraviť podľa potreby. Pretože každá hudobná činnosť má iný charakter, môžeme jednu rozprávku využiť v rámci prevahy jednej hudobnej činnosti, ale v jednej rozprávke môžeme využiť i všetky činnosti hudobnej výchovy.

Okrem dôkladnej prípravy učiteľa je veľmi dôležitý prístup žiakov, ich tvorivosť a záujmy. Dôležité je aj usadenie žiakov, ktoré môže celej vyučovacej hodine vytvoriť úplne iný charakter. Spravidla žiaci v triede sedia v laviciach poprípade si môžeme sadnúť na koberec. Tiež môžeme využiť sedenie v kruhu, alebo v skupinách. Pri každej práci je potrebné, aby mali žiaci svoje vlastné zadania, texty piesní, text celej hudobnej rozprávky.

Dôležité však je uvedomiť si, v ktorom ročníku prípravu využijem. Je veľmi dôležité dbať na primeranosť aktivít, na možnosti a schopnosti detí v triede. Môže sa stať, že jednu pripravenú hodinu hudobnej výchovy odučíme v dvoch triedach, rovnakého ročníka, a reakcie

žiacov budú vždy iné. Závisí to od schopností žiakov. Preto je možné túto prípravu v prípade potreby doplniť i o iné hudobno-výchovné činnosť.

Rozprávka je v hudobnej výchove vhodná práve preto, lebo sa v nej dajú veľmi dobre uplatniť medzizložkové a medzi predmetové vzťahy. V rozprávke sa optimálne dajú využiť všetky hudobno-výchovné činnosti. Spev, spevácka činnosť v podobe spevu postáv v niektorých častiach rozprávky, ale i v podobe spievaného rozprávkového príbehu ako máme napríklad pieseň o Šípkovej Ruženke. Spev sa dá vhodne dotvoriť inštrumentálnou činnosťou. Spev môžeme sprevádzať ľahkoovládateľnými hudobnými nástrojmi alebo i hrou na telo. Spev a dej rozprávky sa dá vhodne dotvoriť pohybom v podobe tančeka, ktorí finalizuje svadobným tancom. Často sa však postavy rozprávok spolu hrajú v podobe hudobno-pohybové hry. Najvhodnejším spôsobom, kde sa dajú využiť všetky hudobno-výchovné činnosti, je zdramatizovanie rozprávky. Môžeme z nej vytvoriť scénu, ktorú môžeme po nacvičení predviesť na nejakom vystúpení – vianočná besiedka, deň matiek a pri mnohých iných aktivitách organizovaných školou. Na to, aby táto scéna bola dobrá, zaujímavá a pre samotných žiakov pútavá, je vhodné rozprávku využiť i v medzipredmetových vzťahoch.

Na telesnej výchove si žiaci rozvíjajú svoje pohybové schopnosti, prehlbujú svoju šikovnosť a zručnosť. Osvojené pohyby a zručnosti im často pomôžu aj pri rôznych hudobno-pohybových kreáciách.

Rozprávku môžeme byť vhodným motívom hlavne pri hudobno-pohybových hrách, ktoré sa často využívajú na rozohriatie a uľudnenie organizmu žiaka. Ale, dá sa využiť i dramatisácia celej rozprávky. Naučí žiakov zorientovať sa v priestore, spolupracovať so spolužiakmi.

Rozprávka vo výtvarnej výchove je vždy dobrou motiváciou. Ak na slovenskom jazyku – na čítaní, čítame nejakú rozprávku, alebo rozprávka je súčasťou hudobnej výchovy, prípadne iného predmetu, je vhodné si vyrábať kostýmy. Pretože ak žiaci vedia, že veci, ktoré si sami vyrobia neskôr môžu použiť a ukázať viacerým ľuďom, lepšie sa na prácu sústredia a dôkladnejšie výrobok prepracujú. Dotvoria ho do detailov. Najčastejšie sa dajú vyrobiť kulisy a to v skupinovej práci. Každá skupinka vyrába niečo iné.

I keď pedagóg najčastejšie využíva rozprávku v čítaní – slovenskom jazyku, hľadáme možnosti prepojenia aj na iné vyučovacie predmety a najmä na hudobnú výchovu. Práve však na čítaní sa žiaci môžu naučiť text, ktorý hovoria jednotlivé postavy počas dramatisácie tejto rozprávky výrazne a presvedčivo recitovať, predniesť text.

Záver

V predloženej diplomovej práci sme sa zamerali na prezentáciu možností integrácie hudobných aktivít detí prostredníctvom rozprávky a na ich overenie v hudobno-výchovnej praxi. Cieľ práce, ktorým bolo teoretické a praktické uchopenie fenoménu integrácie pri využití rozprávky vo vyučovaní hudobnej výchovy, sa nám podarilo splniť.

Skúmali sme tiež vekové osobitosti detí mladšieho školského veku, ktorých poznanie je veľmi dôležitým faktorom pri výbere a realizácii vhodných aktivít a činností v rámci hudobnej edukácie, ale aj ostatných vyučovacích predmetov v primárnom vzdelávaní. Nikdy ich nesmieme strácať zo zreteľa, inak sa nám stane, že pripravené aktivity sú pre žiakov náročné a nevedia ich správne realizovať.

Na základe praktického overenia vo vyučovaní hudobnej výchovy sa nám potvrdilo zistiť, že integráciou hudobných činností do rozprávkového príbehu dosiahneme zefektívnenie vyučovacej hodiny. Umocníme záujem žiakov a práve rozprávkou ich výborne aktivizujeme do rozmanitých činností. Ich integráciou sa pre nich stáva rozprávka pútavou a zaujímavou a vyučovanie hudobnej výchovy prítlačlivým.

Rozprávka ako nosná téma je výborným podkladom pre vyučovanie hudobnej výchovy. Práve rozprávka je blízka pre detského poslucháča, čím mu umožňuje nielen lepšie sa stotožniť s jej dejom ako aj postavami, ale sa aj tvorivo zapojiť do hudobných činností. Nakoľko sa s rozprávkou stretávame tiež v iných vyučovacích predmetoch, stáva sa integrujúcim činiteľom v primárnom vzdelávaní.

Praxou a overením v hudobno-výchovnom procese sa nám potvrdilo, že rozprávka má dobrý vplyv na dieťa. Aktivizuje žiaka do učebnej činnosti, stáva sa preň pútavou a zaujímavou. Každý žiak sa dokáže zosobniť s určitou postavou v rozprávke a tým sa vyučovacia hodina stáva zábavnejšou a zaujímavejšou.

V modelových hodinách sme poukázali na možnosti integrácie hudobných činností do rozprávkového príbehu. Tým sme dosiahli zefektívnenie vyučovacej hodiny hudobnej výchovy. U žiakov vyvolá záujem a práve rozprávkou ich výborne aktivizujeme do činností. Rozprávka pre žiakov získala pútavosť a zaujímavosť. Potvrdilo sa nám, že žiaci sa na hodine stali aktívnejšími a rozprávkou boli podnecovaní do učebnej činnosti. Modelové hodiny možno pokladať za malé projekty, v ktorých sme okrem integrácie hudobných činností do rozprávky využívali i medzipredmetové vzťahy. Keď sa o rozprávku opiera celý vyučovací deň, alebo aspoň niekoľko vyučovacích predmetov, je to pre žiakov obrovská zmena. Žiaci dostávajú väčší priestor na sebarealizáciu, vyjadrenie svojich pocitov, nálady, názorov v podobe dramatizácie rozprávky, čo sa deťom veľmi páči.

Pri spracovaní tejto diplomovej práce sa nám rozšíril obzor rozprávok a rozprávkových kníh, ktoré sa stávajú vhodným podkladom pre vyučovanie v hudobnej výchove. Rozprávkový podnet si učiteľ vyberá podľa zámeru a cieľa, ktorý má na zreteli.

Vo vyučovaní hudobnej výchovy prostredníctvom rozprávky ako podnetný impulz pre integráciu hudobných činností si žiaci dôkladnejšie osvojovali poznatky z inštrumentálnej, spevackej, percepčnej činnosti, a rozvíjali si zručnosti v hudobno-pohybovej oblasti. Žiaci sa tak hrovou formou na podnet rozprávkových bytostí naučili sa nové a zdokonalili si už osvojené poznatky vo vykonávaní integrovaných hudobných činností do rozprávky. Tým sa žiaci rozvíjali celkovej oblasti muzikality osobnosti.

Osobnosť pedagóga je vo vyučovaní hudobnej výchovy veľmi dôležitá. Príprava vyučovacej hodiny s rozprávkou ako podnetným impulzom k integrácii hudobných činností na primárnom stupni vzdelávania si vyžaduje jeho tvorivosť a nápaditosť. Potvrdilo sa nám, že vynaložená práca pedagóga, pri príprave takto zacielenej vyučovacej hodiny hudobnej výchovy sa kladne odzrkadlí na správaní žiakov i v ich aktivitách v zapojení sa do vokálnych, inštrumentálnych, hudobno-pohybových i percepčných činností. Práve tieto činnosti totiž podporujú u žiakov vnímanie hudby s využitím všetkých zmyslov. Vieme, že takéto multizmyslové vnímanie nového, ale i známeho, vytvára u prijímateľa zážitok, ktorý je najpodstatnejší pri aktívnom zapamätávaní si javov, a práve toto pravidlo platí v prístupe k deťom. A nielen k deťom. Preto

je veľmi dôležité naučiť sa učiť tak, aby sme hľadali ten najvhodnejší a najpríjemnejší spôsob, ako deťom niečo predstaviť, ako byť nie autoritou, alebo vodcom pri učení, ale ako byť ich partnerom. A to sa nám môže podariť len tým, že si zvolíme deťom najmilšiu cestu – rozprávka, zmysly, zážitok.

Nakoľko pri prezentovaní tejto problematiky jestvujú rezervy, spočívajúce v nedostatočnej dostupnosti podnetnej literatúry, môže predkladaná diplomová práca slúžiť ako podnet pre budúcich pedagógov k realizácii alternatívne orientovaných vyučovacích hodín hudobnej výchovy, ako aj rozšírenie ich poznatkov z oblasti medzipredmetových vzťahov, integrácie hudobných činností a ich uplatnenia v primárnom vzdelávaní.

Na záver chceme zvýrazniť myšlienku, ku ktorej sme dospeli naším teoretickým i praktickým úsilím: rozprávka by rozhodne mala vo vyučovaní hudobnej výchovy dostať väčšiu šancu. Ved' aj v tejto predloženej diplomovej práci sme ukázali, že sa to dá. Sme presvedčení o tom, že je síce potrebné vynaložiť viac úsilia a pedagogickej tvorivosti ako pri príprave klasickej vyučovacej hodiny, ale výsledok za to určite stojí.

Zoznam bibliografických odkazov:

- Langmeier, J., Krejčířová, D. 2006. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, s. 117-142 ISBN 80-247-1284-9
- Sedlák, F. 1986. *Úvod do psychologie hudby II*. Praha: SPN s. 126 -130
- Sedlák, F. 1985. *Didaktika hudobní výchovy I*. Praha: SPN s. 23-27
- Piaget, J., Inhelderová, B. 2007 *Psychologie dítěte*. Praha: Portál s. 79 ISBN 978-80-7367-263-8
- Lisá, L., Kňourková, M. 1986. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha: Avicenum s. 189-197
- Daniel, J. 2005. *Prehľad všeobecnej psychológie*. Nitra: Enigma s. 82 ISBN80-89132-05-7
- Salátková, J. 2001 *Vplyv hudby na formovanie etických prvkov u žiakov na 1. Stupni ZŠ*. In *Naša škola*, roč. 4, č. 6, s. 28 - 34
- Kopinová, L., Felix, B. 2002. *Metodická príručka k učebnici hudobnej výchovy pre 1. ročník základných škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo s. 106 ISBN 80-08-03212-X
- Kopinová, L., a kol. 1995. *Metodika hudobnej výchovy pre stredné pedagogické školy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo s. 248 ISBN 80-08-00335-9
- Schneidetová, M. 2004. *Rozprávka a hudba*. Prešov: Súzvuk s. 71 ISBN 80-89188-01-X
- Hatrik, J. 1997. *Drahokam hudby I*. Nitra: Garmond Nitra s. 119 ISBN 80-8050-141-6
- Kantor, Š. 1965. *Hudobná výchova s metodikou*. Bratislava: SPN s. 300
- Kleinová, E., a kol. 1995. *Hudobná výchova pre 1. a 2. ročník stredných pedagogických škôl*. Bratislava: SPN, s.269 ISBN 80-08-00334-0
- Kulhánková, E. 1999. *Písničky a říkadla s tancem*. Praha: Portál s.142 ISBN 80-7178-306-4
- Timofejev, L. I., Turajev, S. V. 1981. *Slovník literárnovedných termínov*. Moskva: Nitrianske tlačiarne. s. 304
- Poliak, J. 1983. *V službách detskej literatúry*. Bratislava: Mladé letá s. 335
- Szabóová, E. 2000. Program pre stimuláciu tvorivosti detí predškolského veku a pohybových a tanečných hrách. In *Naša škola*, roč. 3, č. 6, s. 22-33
- Gerlichová, K. 2009. *Medzipredmetové vzťahy*. Dostupné na internete <http://piar.gtn.sk/stranka/vzdelavanie.html>

- Grenz, D. 2000. Scénická interpretácia detskej literatúry. In *Naša škola*, roč. 3, č. 5, s. 6-11
- Doušková, A. 2002. Prostriedky tvorivej dramatiky vo vyučovaní prvouky 2. In *Naša škola*, roč. 4, č. 8, s. 20-25
- Štibelová, E. 2004. Tvorivá didaktická hra v školskom klube detí 1. In *Naša škola*, roč. 7, č. 7, s. 20-23
- Dobrenková, L. 2007. Význam a úloha rozprávky. In *Katolícky učiteľ*, roč. 2, č. 4, s. 12
- Hrdináková, Ľ. 2007. Rozprávkový svet pre nášho človečika. Dostupné na internete <http://www.mamatata.sk/>
- Roštárová, A. 2005. *Aký má Rozprávka význam pre dieťa?* Dostupné na internete www.babetko.rodinka.sk
- Markovič, L. 1999. Kreativita v hudobnej výchove na základnej škole. In *Múzy v škole*, roč. 1999, č. 1-2, s.14-16
- Hájek, B., Pávková, J. 2007. *Školní družina*. Praha: Portál, 104 -114 s. ISBN 978-80-7367-268-3.
- Kudriová, V. 1998. Integrácia hudobnej výchovy v rámci medzipredmetových vzťahov v aplikácii na 1. stupeň ZŠ In *K problematice současných hudebně výchovných metod a koncepcí. Materiály z muzikologické konference*. Olomouc : Vydavatelství Univerzity Palackého, s. 53-59, ISBN 80-7067-794-5
- Kopál, J., Tučná, E., Preložníková, E. 1987. *Literatúra pre deti a mládež*. Bratislava: SPN, 207 s.
- Zigová, E., Obert, V. 1981. *Literatúra pre deti a mládež s metodikou*. Bratislava : SPN, 227 s.
- Repková, B. 2002. Metódy dramaterapie a komunikačné schopnosti dieťaťa. In *Naša škola*, roč. 5, č. 4, s. 24-29
- Repková, B. 2003. Verbálny a dramatický prejav v bábkovej hre (1.). In *Naša škola*, roč. 6, č. 5, s. 14-19
- Knopová, B. 2006. Promlouvá k nám pani hudba In *Zborník příspěvků z konference konané 6. – 7. Dubna 2006 v Brandýse nad Labem – Staré Bolleslavi*. s. 158-161
- Langsteinová, E., Felix, B. 2002. *Hudobná výchova pre 4. ročník základných škôl*. Bratislava: SPN, s. 63, ISBN 80-08-03317-7
- Langsteinová, E., Felix, B. 2001. *Hudobná výchova pre 3. ročník základných škôl*. Bratislava: SPN, s. 63, ISBN 80-08-03060-7

Pavlovič, J. 2005. Z košíčka. Bratislava: Mladé letá, s. 83, ISBN 80-10-00685-8

Rázusová-Martáková, M. 1971. En ten tulipán. Bratislava: Mladé letá, s. 40

Dobšinský, P. 1990. Slovenské rozprávky. Bratislava: Mladé letá, s. 185, ISBN 80-06-00225-8

